

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1892. Andra Kammaren. N:o 46.

Onsdagen den 18 maj.

Kl. $\frac{1}{2}$ 12 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 11 innevarande maj.

§ 2.

Föredrogos och bordlades för andra gången:
sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtanden n:is 2 och 3;
samt
bevillningsutskottets betänkanden n:is 19 och 20.

§ 3.

Föredrogs till en början statsutskottets memorial n:o 69, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af inflytande hyresinkomster från de till svenska kronans egendom i Konstantinopel hörande bodlägenheter.

En af utskottet i detta memorial gjord *anmälan* lades till handlingarna, hvarjemte utskottets *hemställan* bifölls.

§ 4.

I ordningen förekom härnäst statsutskottets utlåtande n:o 71, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition rörande upplåtelse af kronolägenheten Stenbrottet i Stockholms län i och för uppförande derstädes af ett nytt centralfängelse för qvinnor och ett nytt cellfängelse för nämnda län m. m.

Utskottet hemställde i detta utlåtande, att Kongl. Maj:ts förvarande proposition icke måtte af Riksdagen bifallas.

Efter det denna utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde

Herr Jonsson i Hof: Såsom kammaren behagade finna, hafva åtskilliga ledamöter af statsutskottet och deribland jag icke varit belåtna med den motivering, som utskottet användt för afstyrkande af nu föreliggande kongl. proposition.

Vi hafva därför i en särskild reservation angifvit, hvad som enligt vår åsigt bort i betänkandet inflyta såsom motiv för propositionens afstyrkande. Då emellertid Första Kammaren redan bifallit utskottets motivering oförändrad, och ett yrkande på ändring af densamma möjligen skulle kunna föranleda till det resultat, att ingen motivering alls för afstyrkande af den kongl. propositionen komme att i Riksdagens skrifvelse inflyta, skall jag icke göra något sådant yrkande.

Jag vill endast anmärka, att de stycken i utskottets motivering, som man egentligen har skäl att vara missbelåten med, äro de å sid. 21, som beröra hvad statsrevisorerna beträffande centralfängelserna i Göteborg och Norrköping yttrat, äfvensom, hvad utskottet på sid. 22 yttrar, i hvad det afser ett anförande af herr Cavalli inom Första Kammaren vid riksdagens början.

Man ansåg det icke vara på sin plats, att dessa saker berördes i motiveringen, när innevarande Riksdag antagit en ny lag angående straffarbetes och fängelsestraffs verkställande i enrum, enligt hvilken lag ända till fyra års ådömdt straffarbete skall komma att verkställas i cell och sålunda kunna aftjenas i länsfängelse, hvarigenom behovet af utrymme i centralfängelserna komme att ytterligare minskas.

Då, såsom sagdt, jag tror, att det skulle vara olämpligt att yrka på ändring i motiveringen, har jag endast härmed velat angifva skälen, hvarför jag icke kunnat dela utskottets uppfattning om hvad som bort i motiveringen inflyta.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 5.

Härefter föredrogs bevillningsutskottets betänkande n:o 14, i anledning af väckt motion om tillägg till kongl. kungörelsen den 26 augusti 1873 angående kurhusafgiftens upphörande och införande af en allmän sjukvårdsafgift.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att i frågavarande, inom Andra Kammaren af herr *A. Olsson* i Ornakärr afgifna motion, n:o 53, måtte af Riksdagen lemnas utan afseende.

Herr Olsson i Ornakärr erhöi ordet och yttrade: Bevillningsutskottet har afstyrkt min motion genom att anförä följande skäl: "Utskottet kan icke finna, att Kongl. Maj:t uti ofvan omförmälda

mål ingått i pröfning af frågan, huruvida uttagande, på sätt hittills lärer egt rum, hos husbonde och arbetsgifvare af sjukvårdsafgift för tjenstehjon eller arbetare skulle sakna stöd af gällande författningar.“ Jag vill visserligen icke bestrida, hvad utskottet här anfört, men jag är öfvertygad om, att utskottet icke saknat skäl för tillstyrkande af bifall till min motion, emedan lagens bestämmelser rörande denna sak äro långt ifrån tydliga. Det bevisas bäst af att embetsmyndigheterna ofta hafva olika och stridiga meningar rörande denna sak, och jag tror därför att, om utskottet tillstyrkt och Riksdagen bifallit min motion, derigenom sådana olika och stridiga meningar skulle hafva förekommit. Men då nu utskottet afstyrkt den, och jag väl vet, att det icke tjänar något till att göra yrkande om bifall, skall jag ej heller, herr talman, göra något yrkande.

Vidare anfördes icke. Kammaren biföll utskottets hemställan.

§ 6.

Till afgörande förelåg vidare bevillningsutskottets betänkande n:o 15, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om dels framläggande för Riksdagen af förslag i fråga om en frilagersinstitution och dels föranstaltande af utredning beträffande frågan om inrättande af en svensk frihamn vid Öresund.

*Angående
inrättande af
en frilagers-
institution
m. m.*

Motionären, herr *M. Dahn*, hade i sin ifrågavarande motion, n:o 162, inom Andra Kammaren, yrkat: att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla såväl om förslag till inrättande af en frilagersinstitution i hufvudsaklig öfverensstämmelse med 1886 års förslag som (med hänsyn till Köpenhamns numera verkligvordna frihamnsrätt) om utredning af frågan om samt nödvändigheten och förmånen af en svensk frihamn vid Öresund.

Utskottet hemställde, att motionärens förslag måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa Riksdag af förslag till förordning angående allmänt frilager i hufvudsaklig öfverensstämmelse med Kongl. Maj:ts förslag till 1886 års Riksdag samt med föreskrifter, som betrygga statsverket för alla kostnader med anledning af berörda institution.

Häremot hade reservationer anmälts:

dels af herrar *Lithander, Almström, Stephens, P. J. Andersson, Philipson, Ewers, Nisser* och *Weinberg*, hvilka hemställt, att Riksdagen måtte lemna motionärens förevarande framställning utan afseende;

och dels af herrar *J. Johansson* i Noraskog, *Collander, Bokström, J. H. G. Fredholm, G. Jansson* i Krakerud och friherre *von Schwerin*, som ansett, "att utskottet, förutom hvad det i denna punkt tillstyrkt, äfvenledes bort hemställa, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller om utredning af frågan om behöfligheten och förmånen af samt sättet och vilkoren för inrättandet af frihamnar."

Angående
inrättande af
en frilagers-
institution
m. m.
(Forts.)

Efter föredragning af ärendet anförde:

Herr Swartling: Det tjenar naturligtvis icke till något att söka sätta sig emot det föreliggande förslaget, då helt visst majoriteten i kammaren beslutat sig för att godkänna detsamma. Jag ber endast att få säga, att hvad mig vidkommer hyser jag samma åsigt som i fjor, men jag vill icke trötta kammaren med att upprepa de skäl, som jag då anförde mot förslaget. Jag vill blott, med hänvisande till dessa skäl och till den af Första Kammarens ledamöter inom utskottet afgifna reservation, anhålla att få yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till den af mig antydda reservationen.

Herr Dahn: Jag skall be att på de skäl, som blifvit såväl i motionen som i utskottets betänkande anförda, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr J. H. G. Fredholm: Bevillningsutskottets utlåtande i denna fråga är åtföljdt af bland andra en reservation, i hvilken framhålles önskvärdenheten af att den skrifvelse, som man velat att Riksdagen skulle aflåta till Kongl. Maj:t, äfven måtte innehålla uttalande om önskvärdenheten af en utredning af frågan om behöfligheten och förmånen af samt sättet och vilkoren för inrättandet af frihamnar här i landet. Motionären har i sin motion uttalat sig angående önskvärdenheten af en sådan utredning, men utskottet har icke fäst afseende å denna del af motionen, utan har den först uti ifrågavarande reservation blifvit föremål för uppmärksamhet. Såsom en bland reservationerna skall jag derför taga mig friheten yrka, att i det af utskottet föreslagna skrifvelseförslag jemväl måtte inrymmas ett tillägg af det innehåll, som i reservationen angifves, nemligen om utredning af frågan om behöfligheten och förmånen af samt sättet och vilkoren för inrättandet af frihamnar.

Herr Petersson i Runtorp: Jag tror att man bör betänka sig mer än en gång, innan man fattar ett sådant beslut som det, att Riksdagen skulle i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla om framläggande för nästa Riksdag af förslag till förordning angående allmänt frilager. Jag vill begagna mig af detta tillfälle för att erinra om en händelse, som inträffat här i Stockholm, nemligen grosshandlaren Olssons bekanta försnillningar af under statens förvar såsom pant deponerad bränvinslager, hvilken händelse visar, hvilket resultat man kan hafva att vänta af inrättandet af frilager. Då jag tror att sådant skulle komma att begagnas på mångahanda sätt, till statens förfång, så är denna omständighet för mig ett bestämmande skäl för att yrka afslag å utskottets förslag.

Häruti instämde herr *Petersson* i Hamra.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 7.

Härefter företogs till behandling Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 22, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.

Med tillstyrkande af ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *N. Linder* afgifna motion, n:o 186, hemställde utskottet, "att kammaren för sin del ville besluta, att Riksdagen i skrifvelse anhåller, det Kongl. Maj:t täcktes påbjuda modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga delen af mogenhetspröfningen vid rikets högre allmänna läroverk."

Angående modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Eklund från Norrköping: I likhet med utskottet anser jag det vara af vigt, att den föreslagna förändringen i afseende på maturitets-examen vidtages. Den nationella, den fosterländska bildningen är det bästa, som skolan kan erbjuda den studerande ungdomen, och kännedom om vårt lands litteratur och om de store män, som utvecklat densamma, utgör i sanning en god vägkost på färden genom lifvet. Många, för att icke säga de fleste, af denna ungdom hinna merendels icke, sedan de lemnat skolan, att vidare egna sig åt den svenska vitterhetens studium, åtminstone icke på något mera systematiskt sätt, hvadan minnena från skolan under sådana omständigheter utgöra en ganska dyrbar egendom. Undervisningen i modersmålet, sådan densamma meddelas i skolans högsta klasser, utgör i och för sig ett af de mera populära läroämnena, kanske det populäraste af alla; men då denna undervisning icke avslutas genom en muntlig examen vid mogenhetspröfningen, saknar den, så att säga, auktoritet, och blir i följd deraf undanskjuten såväl i ungdomens intresse som uppskattning. De mera idealt anlagda af lärjungarne egna sig med ifver, mången gång med hänförelse åt ämnet, men de öfriga värdslösa detsamma för andra, af hvilka deras examen beror. Det är under sådana omständigheter icke lätt, utan tvärtom mången gång ganska svårt att förmå vederbörande att uppfylla sina förpligtelser mot detta läroämne.

Jag tror, att den nu föreslagna förändringen skulle medföra en bättre ordning i detta hänseende. Jag ber emellertid att få göra en erinran, för hvilken jag egentligen begärt ordet. Om den antydda förändringen inskränker sig till införande af en muntlig examen, afsedd att pröfva examinandernas kännedom om den svenska litteraturen och dess historia, så kan detta försiggå utan någon rubbning vare sig i den för modersmålet antagna undervisningsplanen eller i de öfriga läroämnenas ställning i maturitetsexamen. Då den rent språkliga sidan af ämnet redan är tillgodosedd genom det skriftliga profvet, så ligger den af mig här framhållna anordningen så att säga närmast, och jag tycker mig också finna, att den hufvudsakligen varit af utskottet

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

afsedd, då utskottet tillstyrkt detta skrifvelseförslag. Deremot är det klart, att om en muntlig pröfning i modersmålet äfven i rent språkligt hänseende införes, så kan detta icke ske utan att en förändring måste vidtagas i den redan gällande undervisningsplanen för detta ämne samt i de öfrigas ställning. Det är nemligen ganska antagligt, att ett eller annat af dessa i så fall måste från den muntliga pröfningen undanskjutas.

På de skäl, som jag här i korthet anført, och under de förutsättningar, som jag tillåtit mig att antyda, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Waldenström: Jag skall från början gifva till känna, att jag icke kan vara af samma tanke som vare sig den siste talaren eller motionären eller utskottet. Det är icke därför att jag har någonting emot sjelfva det svenska språkets studium; tvärtom, utan det sker af rent praktiska skäl.

I allmänhet anser man, att det svenska språkstudiet är vid våra högre allmänna läroverk styfmoderligt behandladt; men jag tror, att denna föreställning är ganska oriktig. Ty först och främst *läses* det svenska språket både i de nedre och i de öfre klasserna, och det ganska mycket. Utskottets betänkande upplyser om denna sak, att, enligt gällande läroverksstadga, skola i de två öfre klasserna genomgås följande kurser i modersmålet:

„Sjette klassen: Läsning af valda stycken ur svenska litteraturen i förening med lämpliga förklaringar samt underrättelse om författarne. Stycken ur norsk och dansk litteratur. Talöfningar. På tid utom lärotimmarne: hvarannan vecka en uppsats efter lärarens anvisning i afseende på behandlingen, eller en öfversättning från främmande språk.

Sjunde klassen: Läsning såsom i föregående klass. Dispositions- och talöfningar. På tid utom lärotimmarne: en utförligare uppsats hvarje månad (på reallineu: hvarannan vecka).“

Kommer så dertill, att hela vår undervisning i regeln sker på svenska språket, så att hvarje undervisningstimme i hvad ämne som helst tillika är en undervisnings- och öfningstimme i svenska språket, så kan man icke med rätta säga, att detta språk är styfmoderligt behandladt vid våra läroverk.

Hvad är det, man i allmänhet afser med språkstudierna *vid läroverken*? Jo, att lärjungen måtte vinna färdighet i att förstå och använda det språk, som han studerar. Denna färdighet pröfvas, beträffande de främmande språken, dermed att lärjungarne få i mogenhetsexamen dels skriva en öfversättning från det svenska till det främmande språket, dels muntligen öfversätta stycken från det främmande till det svenska. Deras insigter i svenska språket samt deras förmåga att begagna och behandla detta pröfvas genom en uppsats i modersmålet. Denna uppsats intager en så dominerande ställning i maturitetsexamen, att den lärjunge, som blifvit underkänd i densamma, icke *kan* få tillträde till den muntliga examen, hvilket han deremot kan erhålla, om han blifvit underkänd i något af de franska, tyska

eller engelska skrifprofven. Jag tror, att man bör göra rättvisa åt våra läroverk i detta såväl som i andra afseenden.

Anledningen hvarför jag icke kan instämma hvarken med utskottet eller med den siste talaren är den, att jag tror och vet, att våra lärjungar äro, i synnerhet i de sista klasserna, allaredan till den grad betungande, att de icke tåla vida mera. Det är en sträfvan från alla håll att öka på och öka på deras börda. Lärarne i naturalhistoria hafva aldrig kunnat tåla, att undervisningen i detta ämne afslutas i 6:te klassen, och de hafva ständigt frågat, hvarför det icke får vara med i maturitetsexamen. Lärarne i tyska språket hafva likaledes icke kunnat tåla, att läsningen af detta språk upphör i 6:te klassen, utan de hafva ständigt legat åt för att få densamma utsträckt ända till mogenhetsexamen. Det har ock lyckats dem att i det förslag till läroverksstadga, som utarbetats af den sista läroverkskomitén, på alla undervisningslinier såsom examensämne i mogenhetspröfningen få in både tyska språket och naturalhistorien.

Vi hafva, såsom herrarne finna af utskottets utlåtande å sid. 2, på A-linien i afgangsexamen icke mindre än 9 obligatoriska examensämnen och två valfria, på B-linien 9 obligatoriska och på reallinien 10 likaledes obligatoriska examensämnen. Nu är det meningen att taga bort filosofisk propedeutik och att i stället, såsom jag sagt, sätta in tyska språket och naturalhistoria. Och så skulle dertill enligt motionen äfven komma modersmålet, eller icke så mycket modersmålet sjelft som fastmera den svenska litteraturens historia. Men i och med det samma modersmålet sålunda blefve ett examensämne, måste det äfven blifva ett ämne, åt hvilket våra lärjungar finge lof att egna hemarbete. Herrarne må icke tro, att det går på annat sätt. Ty, om man också säger till lärjungarne: "Det är icke alls meningen, att I skolen hafva några hemlexor i litteraturhistorien; I skolen endast läsa densamma på lärotimmarne", ja, om man än förbjuder dem att läsa hemlexor, så är dock den omständigheten, att ämnet skall förekomma i mogenhetsexamen, tillräcklig för att de skola blifva tvungna att läsa svenska litteraturhistorien i sina hem. Detta åter är att öka på ett arbete, som redan är så tungt, att de, som derom hafva någon närmare kännedom, måste känna medömkan med de betungade, åtminstone med dem, hvilkas begåfning icke väsentligen skrider öfver medelmåttan.

För många år sedan, efter det statsrådet Carlson lemnat sin ecklesiastikministerportfölj åt dåvarande byråchefen Wennerberg, sammanträffade jag med det nya statsrådet Wennerberg. Dervid kommo vi att tala om undervisningen vid våra elementarläroverk. Han fälde då ungefär följande yttrande: "Jag får säga, att vi kommit till den punkt, der vi riskera våra barns både fysiska och psykiska helsa genom en öfveransträngning, föranledd icke så mycket af långa kurser, utan af något, som är mycket värre, nämligen allt för stor mångfald af läro- och examensämnen." Han försökte också att reducera dessa. Men någon verklig reduktion blef ej genomförd. Och detta oakadt är man nu på flera håll så enträgen att införa ännu flera examensämnen samt derigenom äfven öka antalet studieämnen i öfversta klasserna i högre grad än någonsin förut! Herrarne torde betänka,

Angående modersmålet upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.
(Forts.)

Angående
modersmålet
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)

hvad det vill säga, att lärjungarne skola i 6:te och 7:de klasserna ha icke mindre än 9 å 10 obligatoriska läroämnen. Skola vi då pålägga dem ett elfte? Jag vet, hvad man skall svara. Den förste talaren har redan yttrat något derom, och jag ber att snart få komma till den saken. Jag vill emellertid här påpeka, att det icke duger att i fråga om införande af nya ämnen resonera så: "tål du det, så tål du nog det också."

Det framhålles såväl i motionen som i utskottets betänkande, att det är en *orättvisa*, att icke modersmålet förekommer i mogenhetspröfningen. Jag tror mig kunna i hela den svenska skolungdomens namn förklara, att den orättvisan känna våra pojkar icke af. De skulle i stället vara tacksamma, om de blefve af med ett eller annat ämne af dem de nu hafva. Deremot skulle de icke alls känna sig tacksamma för den rättvisan att nu få ytterligare ett sig pålagdt.

Jag skall vidare be att få beröra hvad utskottet och motionären säga om 1874 års läroverkskomité. Denna komité ansåg, "att den muntliga mogenhetspröfningen bör omfatta samtliga de i läroverkets högsta klass å vederbörande linie och afdelning förekommande ämnen, sålunda äfven *modersmålet*." Dess förslag blef utsatt för granskning af olika myndigheter, och det en sådan granskning, att Kongl. Maj:t måste fullständigt öfvergifva tanken att på detsamma bygga en läroverksorganisation. Inom sig lider nemligen förslaget af allt för stora principiella motsatser, i synnerhet ifrån de två synpunkterna: hvad skall man kräva för lärjungarnes intellektuella utveckling, och hvad skall man fordra för deras fysiska utbildning? År 1890 tillsatte Kongl. Maj:t en annan komité, som den 13 januari 1891 afgaf sitt förslag. Denna komité har icke alls negligerat det svenska språket, utan föreslagit, att vederbörande lärare i modersmålet hädanefter skall ega att deltaga "såväl i afgörandet af, huruvida lärjungen bör mogen förklaras, som ock i bestämmandet af mogenhetsgraden." Detta anser jag vara ett mycket godt och fullkomligt tillfyllestgörande stadgande. Läraren i modersmålet *bör* hafva en sådan röst, och han *kan* hafva den, utan att svenska litteraturens historia behöfver blifva föremål för särskilda hemlexor. Komiterades förslag har varit pröfvadt af samtliga läroverkskollegier i riket, och man får väl antaga, att de icke äro i saknad af all förmåga att bedöma denna fråga. Det är emellertid endast två kollegier, som gjort anmärkning mot förslaget med afseende på svenska språkets ställning. Men det är att märka, att intetdera af dem opponerat sig i den mening, som motionären och utskottet tyckas hafva antagit. Ty intetdera af dem har framställt någon fordran på, att svenska språket och litteraturen skulle blifva muntligt examensämne i sjelfva examen. Örebro läroverkskollegium yttrar nemligen, att bland betygen vid "den muntliga mogenhetspröfningen skall jemväl upptagas ett af läraren i modersmålet afgifvet betyg öfver lärjungens insigter i fäderneslandets litteratur och litteraturhistoria."

Detta är ungefär detsamma, som läroverkskomitén uttalat såsom sin mening. Endast för dem, som begagnat enskild undervisning, önskar kollegiet skyldighet att i den muntliga mogenhetsexamen undergå pröfning i fäderneslandets litteratur och litteraturhistoria. Lunds allmänna

läroverks kollegium har förklarat, att kollegiet skulle ansett det gagneligt, om ett större antal timmar tilldelats modersmålet i de högre klasserna, likasom i den muntliga mogenhetsexamen jemväl föreskrifvits pröfning i svensk litteraturkännedom. "Då emellertid", säger kollegiet vidare, "stora svårigheter synas möta genomförandet af båda dessa önskningsmål, vill kollegium inskränka sig till att föreslå, att i mogenhetsbetyget upptages utom betyg för den svenska uppsatsen äfven betyg öfver lärjunges insigter i svensk vitterhet." Det skulle således icke heller enligt detta förslag blifva någon muntlig pröfning i modersmålet litteratur och litteraturhistoria; utan, så vidt jag kan förstå, skulle endast ett betyg afgifvas på grund af den kännedom, som läraren egde om lärjungarnes insigter till följd af den undervisning, som han meddelat dem under lärotimmarne vid läsningen af svensk litteratur. Äfven häremot hafva emellertid 4 af kollegii medlemmar anmält reservation, för sin del instämmande med läroverkskomitéen. Herrarne kunna häraf se, hvad kollegierna i landet hafva tänkt.

Nu kan visserligen invändas: "Det gör detsamma, hvad kollegierna säga; modersmålet måste vi i alla fall hafva fram." Ja, det må nu så vara. Men jag tror, mine herrar, att man dock bör fästa något afseende vid hvad kollegierna yttrat; ty utan tvifvel måste man, såsom jag sagt, anse, att de hafva någon liten sakkunskap i detta fall.

Nu säger utskottet: "att meddela personer officiellt intyg, att de äro i besittning af det mått af allmänbildning, som våra högre allmänna läroverk afse att bibringa, under det att samma personer kunna vara i fullständig okunnighet om vår nationella litteratur och dess främste stormän, såsom nu faktiskt kan blifva fallet," o. s. v., det kan icke vara tillbörligt. Jag vill gent emot detta anmärka, att lärjungarne *icke kunna* vara i fullständig okunnighet om vår nationella litteratur och dess stormän, då de under 4 år på de åt den svenska undervisningen anslagna timmarne hafva läst valda stycken af Sveriges litteratur och i sammanhang dermed fått lämpliga förklaringar och underrättelser om författarne.

Hvad beträffar privatisterna, så vill jag icke tala om dem. De kunna gerna, äfven enligt min mening, underkastas någon pröfning i svensk litteratur, om denna pröfning kan ställas på förnuftigt sätt. Öfver hufvud taget borde hela denna privatistinstitution vara förbjuden. Men med den frågan skall jag icke nu befatta mig.

Utskottet säger vidare: "Det är en ofta hörd invändning mot modersmålet upptagande i den muntliga mogenhetspröfningen, att tid ej härför finnes, äfvensom att hvarje ökning af ämnenas antal ökar examinandernas ansträngning. Häremot vill utskottet anmärka, att i sådant fall inskränkning i eller borttagande af något annat ämne bör i stället ega rum."

Ja, mine herrar, det är mycket lätt att tala så. Jag skulle blott önska, att utskottet äfven hade sagt, *hvilket eller hvilka* ämnen man skulle taga bort. I det nya förslaget till läroverksstadga förekommer nu på A-linien först kristendom, och jag tänker, att herrarne icke fundera på att taga bort detta ämne ur mogenhetsexamen. Vidare latin och grekiska. Af dessa har Andra Kammaren velat flytta fram

*Angående
modersmålet
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

det förstnämnda från 4:e till 6:e klassen. Skall det nu flyttas bort ur 7:e klassen också samt sålunda huggas af åt begge hållen? Det kan väl icke gerna vara meningen. Vidare hafva vi tyska. Ja, det kunde vi kanske vara af med, hädanefter som hittills. Men emellertid har komitén föreslagit, att det nu skall upptagas bland examensämnena. Slutligen hafva vi franska, historia och geografi, matematik och naturalhistoria samt för dem, som det önska, engelska. Hvilket af dessa ämnen skall man nu utesluta? Tag bort naturalhistorien, så skrika genast alla dess målsmän öfver det orimliga i ett sådant steg! Ty de hafva nu verkligen lyckats bringa det derhän, att komitén upptagit detta ämne i mogenhetsexamen, ifrån att det förut afslutats i sjuete klassen. På samma sätt skall det gå på B-linien, om man vill utesluta något af de der förekommande ämnena, kristendom, latin, historia och geografi, matematik, naturalhistoria och fysik, engelska, franska och tyska. Hvilket af dessa skall man nu taga bort?

Nu kan man invända, att komitén föreslagit, att vid den muntliga pröfningen i mogenhetsexamen skall vederbörande censor hafva rätt att utesluta högst två ämnen ur följande grupper, nemligen på latinlinien A: kristendom, matematik och naturalhistoria, å latinlinien B: kristendom, tyska, engelska och naturalhistoria, och på reallinien: kristendom, tyska, naturalhistoria och kemi. Men om man utesluter dem ur sjelfva examen, så har man derigenom alls ingenting vunnit. Ty öfveranstängningen förorsakas icke deraf, att så eller så många ämnen förekomma i examen, utan deraf, att lärjungarne i 6:e och 7:e klasserna skola i 4 års tid dragas med hela denna massa af läroämnen. Och om de nu måste arbeta på dem intill examensdagen, och censorn då säger: "Vi skola icke examinera i kristendom och matematik eller i engelska och naturalhistoria", hvilken nytta hafva då lärjungarne här af? Jo, ingen annan än en liten lättnad på sjelfva examensdagen.

Man må tycka, att svenska språkets litteratur har aldrig så stor betydelse; jag vill ändå af rent praktiska skäl be, att herrarne icke medgifva den tilltänkta påökningen af hvad lärjungarne för närvarande hafva att lära.

Herr talman! Jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Vahlin*, *Winkrans*, *Wijkander* och *Kardell*.

Herr Höjer yttrade: Jag skall be att till en början få gifva mitt varma erkännande åt min aktade vän motionären för hans iltver och nit för svenska språkets rykt och värdighet. Jag gör det så mycket hellre, som jag liksom han anser, att modersmålet bör vid våra läroverk vara det grundläggande språket, bör på de högre stadierna hafva ett större utrymme sig tillmätt, än det för närvarande har, och bör tillsammans med svensk litteratur, svensk historia och svensk statskunskap i sjelfva verket utgöra det centrala vid undervisningen, för att våra söners undervisning skall kunna blifva i egentlig mening nationel.

Men medan jag i dessa stycken instämmer med den ärade motionären, så får jag säga, att när jag skall taga reda på hans resonnement, när jag skall söka de skäl, som han för sitt missnöje med

den nuvarande anordningen af undervisningen i modersmålet anför, och när jag skall taga kännedom om de botemedel, som han rekommenderar för afhjelpande af de förefintliga olägenheterna, så kan jag för min del icke längre följa honom.

Jag ser mycket väl af hans motion, att han icke är belåten med de resultat, som nu framgå af undervisningen i modersmålet vid våra läroverk. Jag tror, att han i sjelfva verket i någon mån underskattar dessa resultat; dock kan jag ju äfven i viss mån gifva honom rätt i hans klagomål. Jag tror emellertid icke, att han har sökt anledningen till modersmålets mindre förmånliga ställning och till de mindre goda resultaten af undervisningen i detta ämne på det ställe, der han *borde* hafva sökt den. Min vän motionären är nu i främsta rummet språkarl, och det är utan tvifvel hufvudsakligen ur den synpunkten, som han bedömt undervisningen i modersmålet vid våra läroverk. Då jag ser efter, huru denna undervisning är anordnad i 6:e och 7:e klasserna, så kan jag förstå, att herr Linder icke är riktigt belåten med denna anordning. Faktiskt förhåller det sig med denna anordning så, att åt ifrågavarande läroämne i klasserna 6:1, 6:2, 7:1 och 7:2 äro anslagna 2 — säger endast 2 — timmar i veckan. På dessa två timmar skall läraren genomgå dispositionsöfningar för uppsatsskrifning, företaga kritik af lärjungarnes uppsatser, anställa talöfningar och disputationer och slutligen genomgå en fullständig öfversigt af den svenska litteraturens historia från början till slut. Detta gör, att han enligt skolstadgan faktiskt icke är berättigad att sysselsätta sig med språkanalyser annat än i klasserna 6:1 och 6:2 en timme hvar fjortonde dag vid genomgången af den svenska uppsatsen och i klasserna 7:1 och 7:2 en gång — säger endast en gång — per månad vid genomgången af dessa uppsatser. Jag är fullständigt af samma mening som herr Linder, att den tiden är för knapp för att inom den delen af undervisningen i modersmålet kunna åvägbringa tillfredsställande resultat.

Det är äfven ett annat ställe, der man skulle kunna söka förklaringen till de mindre tillfredsställande resultat af undervisningen i modersmålet, och det är ett ställe, der motionären sannolikt aldrig kommit att tänka på att söka anledningen till att det är som det är. Det står visserligen icke i skolstadgan bestämdt, men det är, för så vidt som jag vet, en gifven tradition vid de flesta läroverk i Sveriges rike, att terminsbetyget i modersmålet sättes så godt som uteslutande efter resultatet af uppsatsskrifningen. Har därför en pojke mer eller mindre naturlig förmåga att kunna skriva briljanta uppsatser, så får han AB, kanske A i terminsbetyg i modersmålet, ehuru han måhända under de öfriga lektionerna i ämnet, t. ex. i litteraturhistoria, alldeles fullständigt ignorerat undervisningen. Jag ber att få fästa den ärade motionärens uppmärksamhet derpå, att det icke är sagdt i skolstadgan, att vid betygsättningen i modersmålet lärarne skola gå så till väga. Jag mottog sjelf för några år sedan en lärjunge, som var van vid ett dylikt tillvägagående. Han var af vår Herre begåfvad med förmåga att kunna lätt uttrycka sig i skrift, han skref uppsatser, hvilka nästan hvar enda en erhöilo betyget AB. Deremot ignorerade han totalt den svenska

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

undervisningen för öfrigt. Men detta hade den obehagliga effekten för min goda vän, att när man kom till slutet af terminen, så satte jag utan någon tvekan C i betyget åt honom, trots det att han haft cum laude i hvarenda skrifning. Jag kan försäkra, att gunstig herrn icke gjorde om försöket efteråt, utan den som sedan började läsa litteraturhistoria, det var han.

En annan sed, som förefinnes vid våra läroverk och som icke heller finner stöd i skolstadgan, är den, att man i klasserna 6:1 t. o. m. 7:2 icke ger några lexor i litteraturhistoria. Det heter, att timmarne i modersmålet skola vara rekreationstimmar, lärjungarne skola då sitta med armarna i kors, höra på om de vilja och låta bli att höra på, om de icke hafva lust att göra det, och allting är lika godt och bra i alla fall. Jag kan för min del icke se någon hemul för ett sådant tillvägagående, och jag följer icke heller den principen. Jag gifver mina lärjungar lexor, och jag fordrar, att de skola kunna dem. Jag sköter min undervisning i detta ämne på samma sätt och med samma kraf, som jag sköter undervisningen i historia och geografi. Jag tror, att om lärarne i modersmålet toge ut af lärjungarne, hvad de enligt skolstadgan hafva rätt att taga, så skulle resultatet af undervisningen äfven med det nuvarande inskränkta timtalet blifva vida bättre, än hvad den ärade motionären tror sig finna, att det i allmänhet är vid de allmänna läroverken; och jag tror för öfrigt icke, att resultaten äro så dåliga, som det tyckes framgå af motionärens resonnement.

I dessa omständigheter, dels anordnandet af undervisningen i de högre klasserna, dels sjelfva sättet att sköta undervisningen under de olika undervisningstimmarne och att gifva betyg, kan jag finna en hufvudorsak dertill, att undervisningen i modersmålet icke alltid är så, som den borde vara.

Vidare kan jag icke finna, att den bot, som den ärade motionären söker, skall sökas i främsta rummet på det ställe, der han tror sig hafva funnit den. Han tror, allt allt är väl bestäldt, endast man får fram modersmålet till maturitetsexamen. Jag tror, att min ärade vän misstager sig i någon mån deri. Jag fordrar liksom han en annan anordning af undervisningen i modersmålet i de högre klasserna. Jag fordrar ett högre timantal åt denna undervisning, åtminstone en timme mera i veckan, såsom jag också redan har antydtt. Deremot skall jag under nuvarande förhållanden be att få slippa att draga med mig modersmålet till sjelfva maturitetsexamen. Jag skulle, upprigtigt sagdt, vara mycket glad, om jag äfven sluppe att examinera i historia och geografi i nämnda examen, ty jag ser icke någon särdeles stor honnör, som min vän motionären tyckes finna, i den omständigheten, att modersmålet tages med i den muntliga mogenhetspröfningen. Jag kan af den erfarenhet jag har om undervisningen i historia, som är med i mogenhetsexamen, icke finna annat, än att denna omständighet utöfvar ett i högsta grad deprimerande inflytande på lärjungen och på visst sätt förrycker planen för hela undervisningen i ämnet. Om jag sluppe examen i historia i maturitetsexamen, skulle jag kunna presteras mycket bättre resultat af undervisningen än nu är möjligt, ty antingen man vill eller icke, måste man nu planera hela undervisningen först och

sist med hänsyn till att lärjungarne skola i maturitetsexamen prestera vissa prestanda.

Då man emellertid nu kommit att tala om modersmålets ställning i sjelfva maturitetsexamen, så vill jag säga, att äfven jag för min del vill hafva modersmålet med i den, ehuru på ett annat sätt, än motionären föreslagit. Jag vill först och främst hafva läraren i modersmålet med i scrutinium, der mogenhetsbetygen sättas. Der bör han hafva sitt votum i afseende å lärjungarnes mogenhet lika väl som lärarne i andra ämnen. Men icke nog med detta. *Jag vill äfven, att han utan föregående examen skall kunna få infördt i lärjungarnes afgångsbetyg deras betyg i modersmålet.* Detta är icke mera orimligt, än att deras betyg i tyska och naturalhistoria, som de erhålla i öfre sjette klassen, föras in i deras mogenhetsbetyg. Dermed är den fordran på honnör, som motionären tyckes sätta så stort värde på, uppfylld.

Sedan säger motionären till sist: Ja, men hur skall det då i all rimlighets namn gå med kontrollen — detta är nu en sak, som han talar mycket om. Derpå ber jag att få svara, för det första, att det i *viss mån* finnes en kontroll på undervisningen i modersmålet redan genom den svenska uppsats, som lärjungen skall prestera i maturitetsexamen. För det andra finnes det kontroll på lärarne, dels i den, som dagligdags kan utöfvas af rektor, dels i den, som utöfvas af inspektor, dels i den, som, hvad angår Stockholm, Upsala och Lund, utöfvas af ett halft dussin profkandidater, och dels slutligen och icke minst i kontrollen af lärjungarne sjelfva. Ja, men kontrollen af censorer, frågar man. Jag kan försäkra min ärade vän motionären, att den kontrollen är åtminstone till en del en chimär, och kan icke annat vara, om man tänker på, att hvarje pojke genomgår ett förhör på 5 eller högst 10 minuter. Man skall vara bra optimistisk för att tro, att censorerna, som dock icke äro mer än dödliga människor, skulle efter en så kort examen kunna säga, hvad läraren duger till för det första, och hvad lärjungen verkligen kan för det andra. I lyckligaste fall kan censoren säga, om resultatet af en lärares undervisning år efter år visat sig mycket dåligt: ja, den der lärarens undervisningsförmåga eller hans insigter måtte icke vara så synnerligen lysande. Detta är, för så vidt jag kan finna, det enda resultat i detta afseende, hvartill en censor kan komma vid maturitetsexamen.

Jag ber, herr talman, att få på grund af de skäl jag anført yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Romberg: Som herrarne torde finna af utskottets utlåtande, har jag hyst en i någon mån annan åsigt än utskottets öfriga ledamöter i fråga om sättet, hvarpå utskottet bort motivera sin hemställan om bifall till ifrågavarande motion. Utskottet har för att stödja sin äfven af mig delade åsigt, att modersmålet kan och bör ingå i den muntliga mogenhetspröfningen, ansett sig böra anställa jmförelse med förhållandet i de tre grannländerna, Norge, Danmark och Preussen, och för kammaren påpekat, huru vid *motsvarande mogenhetspröfning* i dessa länder muntlig examen i modersmålet numera är i lag påbjuden. En sådan jmförelse anser jag vara både fullkomligt berätti-

Angående modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.
(Forts.)

Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)

gad och på sin plats. Men utskottet har *icke* nöjt sig med denna jämförelse, utan har ytterligare ansett sig böra stödja sin hemställan genom att för kammaren framhålla, hurusom vid afgangsexamen från folkskolelärareseminarieerna och "åtskilliga andra läroanstalter i vårt land" muntlig pröfning i modersmålet eger rum, läroanstalter således, som hafva till syftemål att bibringa helt andra mått och helt andra arter af kunskaper än de allmänna läroverken, särskildt på dessas högsta stadium. *En sådan jämförelse anser jag ingenting bevisa.* Nog är *det* sant, att det i vårt land vid en mängd tillfällen anställles muntligt förhör i modersmålet, men det är *icke* om *dessa* examineringar det här är fråga, utan frågan här gäller huruvida *den* mogenhet, som man har rätt att kräfva i den slutliga afgangsexamen vid de allmänna läroverken, och *den* undervisning, som före denna examen skall vara meddelad, gifva *anledning till* och *berättiga* en muntlig pröfning i modersmålet lika väl som i de öfriga ämnena. Och att en sådan *anledning* och ett sådant *berättigande* förefinnas, det är detta som utskottet i sin hemställan till kammaren åsyftar att urgera.

Utskottets majoritet har vidare i sin motivering ansett sig böra föreslå ett sätt att råda bot för den *svårighet att bereda tid för examination* i det nya ämnet, hvilken enligt dess förmenande möjligen skall komma att uppstå. På det att kammaren *icke* häraf *må förledas* att tro, att det här gäller några stenhus, d. v. s. att det här kan blifva fråga om några större rubbningar i sjelfva examen, så ber jag att få upplysa, hvad för öfrigt redan anmärkts af en föregående talare, att *den* tid, som användes för att vid mogenhetspröfningen examinera en lärjunge, uppgår i genomsnitt till 10 minuter för hvarje ämne.

Den "tidsfråga", som utskottet här ordad om, torde således i praktiken synnerligen lätt låta sig lösa, och detta utan att man behöfver inkräkta på något af de öfriga examensämnena. För att ytterligare förvissa mig om rättigheten af denna min åsigt har jag gjort förfrågan hos vederbörande byråchef i ecklesiastikdepartementet, d. v. s. den person, som har det närmaste bestyret med ordnandet af dessa mogenhetsexamina, och han svarade mig, att han för sin del ansåg, att beredande af tid för pröfning i modersmålet vid afgangsexamen alls icke skulle vålla någon svårighet.

På samma gång utskottets majoritet, enligt hvad jag nu visat, i motiveringen *upptagit* två saker, som enligt min åsigt lämpligen kunde vara uteslutna derifrån, har den deremot *icke* i sin motivering ansett sig böra för kammaren påpeka en omständighet, som jag för min del anser vara af synnerligt stor vikt, då man vill bedöma hufvudfrågan. Det är nemligen den omständigheten, att då 1874 års läroverkskomité, i hvilken bland annat äfven nuvarande chefen för ecklesiastikdepartementet var ledamot, i sitt samma år afgifna betänkande förordade modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen, så tillstyrkte komitén i sammanhang dermed äfven införandet af *precis samma antal undervisningstimmar* i modersmålet och *samma timfördelning*, som den nu gällande undervisningsplanen föreskrifver. *Modersmålet har sålunda för närvarande just det timantal*

sig anvisadt, som 1874 års komité ansåg behöfligt, i fall detta ämne skulle ingå i den muntliga mogenhetspröfningen. Detta är en sak, hvarpå jag velat fästa kammarens synnerliga uppmärksamhet.

På grund af hvad jag nu anfört äfvensom på grund af de skäl, som finnas närmare angifna i betänkandet, och under erinran till kammaren derom, att Andra Kammaren redan en gång förut, nemligen år 1874, för sin del beslutat aflåtande till Kongl. Maj:t af en alldeles liknande skrifvelse som den, som här ifrågasättes, anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Innan jag lemnar ifrån mig ordet, vill jag be att med några ord få bemöta de invändningar, som blifvit gjorda mot utskottets utlåtande. Herr Waldenström anmärkte till en början, att utskottets uppgift, att två läroverkskollegier uttalat missbelåtenhet med att modersmålet icke af 1890 års läroverkskomité förordats till upptagande i den muntliga mogenhetspröfningen, icke vore med sanningen öfverensstämmande, ty hvarken läroverkskollegiet i Örebro eller i Lund hade yrkat på någon reform i den rigtningen. Jag ber dock få fästa uppmärksamheten på, att begge kollegierna verkligen gjort ett sådant yrkande, nemligen beträffande de ynglingar, som anmäla sig till mogenhetspröfning efter att förut hafva åtnjutit endast privat undervisning och i afseende å hvilka ynglingar läroverkskollegierna anse, att man nu saknar all känedom om deras kunskaper särskildt i den fosterländska litteraturens historia.

Vidare anmärkte samme talare att, då utskottet säger, att examinander vid mogenhetspröfningen nu mycket väl kunna vara fullkomligt okunniga i nyssnämnda ämne, kunde han icke tro, att så vore förhållandet, men han ville likväl, sade han, *icke tala om privatisterna.* Det var emellertid *just desse* utskottet åsyftade med detta sitt yttrande, och att detta i afseende på *dem* eger sitt fulla berättigande, torde af ingen kunna bestridas.

Herr Waldenström undrade också, hvilka ämnen utskottet menat skulle utgå vid mogenhetspröfningen för att lemna rum för modersmålet. Såsom svar derpå ber jag att åter få erinra om hvad jag nyss sade, nemligen att det på sin höjd kan bli fråga om tio minuter för hvar lärjunge, om modersmålet upptages i den muntliga mogenhetspröfningen, samt att det följaktligen icke behöfver utöfva det ringaste intrång på examen i de öfriga ämnena.

Han fälde slutligen en sträng dom öfver 1874 års läroverkskomité. Ja, då det gäller nu förevarande ärende, undrar jag sannerligen icke derpå, ty denna komité var derutinnan af alldeles konträr åsigt mot herr Waldenström.

Herr Höjer yttrade, att frågan om modersmålets upptagande vid mogenhetspröfningen endast vore en "honnörsaffär". Jag ber dock få vädja till herr Höjer, såsom sjelf varande lärare, huru angenämt det kan vara för en lärare att undervisa i ett ämne, om hvilket lärjungarne veta, att ingen människa bryr sig om, huruvida de lära sig något deraf eller icke. Sådant har emellertid förhållandet med undervisningen i svensk litteraturhistoria nu faktiskt blifvit. Jag är icke heller af alldeles samma åsigt som herr Höjer, att kontrollen öfver

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

lärjungarnes kunskaper skulle vara lika tillfredsställande äfven utan den föreslagna pröfningen. Han talade visserligen om huru kontroll utöfvas af lärjungarne sjelfva, af rektor o. s. v., men det finnes äfven andra kontrollanter, som kunna vara berättigade att vara med vid pröfningarna, och det är den stora allmänheten, som genom förordnandet om examensvittnen bereds tillfälle att erhålla kännedom om, huru undervisningen vid läroverken bedrifves. Allmänheten eger nemligen att genom de s. k. examensvittnena vara representerad vid mogenhetspröfningen, och denna kontroll kan icke anses ersatt genom att det endast sättes ett betyg af lärarne.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Linder: Om herrarne vilja lyssna till mig några ögonblick, skall jag försöka att i största korthet redogöra för huru med denna sak verkligen förhåller sig. Det är mig omöjligt att taga upp till gen-drifvande alla de origtiga eller skefva yttranden, som ett par af de föregående talarne här dukat upp — detta skulle taga allt för lång tid — utan jag skall, som jag nämnde, i största korthet erinra om några viktigare omständigheter.

Till en början vill jag då uttala den bestämda öfvertygelsen, att af Europas kultiverade tungomål finnes intet, som har blifvit så likgiltigt behandladt och så missvärdadt som just vårt. Denna missvärd tyckes nu en del personer vilja ha fortsatt äfven hädanefter, ehuru, enligt hvad majoriteten i denna kammare visat sig önska, en genomgripande reform af språkundervisningen vid våra allmänna läroverk sannolikt snart nog kommer att ske. Samtidigt med att en stor majoritet inom denna kammare är beredd att skjuta undan latinet till sjetten klassen, skulle man vägra att gifva tillbörlig plats åt det ämne, som ensamt kan ersätta de förluster språkstudierna i det hela dock onekligen komme att göra genom förändringarna med latinstudiet.

Man har nu kastat bort åtminstone en del af de befängda mot-skäl, som år 1874 och sedermera anförts mot det förslag, som vid denna riksdag af mig blifvit understödt kammarens pröfning. Men det kan måhända intressera herrarne att höra ett par af de invändningar man förr i tiden gjorde deremot. Man påstod bland annat, att lärarne i svenska icke kunde undervisa deri. Derför skulle, kantänka, ämnet icke få plats i afgangspröfningen! Vidare sade man rent ut, att i det ämnet icke finnes någonting att examinera i. Man ville alltså, att lärarne skulle gifva undervisning i svenska två timmar i veckan i de högsta klasserna; men resultatet af undervisningen borde bli sådant, att lärjungarne icke kunde i mogenhetsexamen redogöra för hvad de läst. En af de föregående talarne åskädliggjorde den innersta meningen med detta resonnement, då han yttrade, att de åt svenska språket anslagna timmarne enligt många tanke böra vara rekreationsstunder. Ett annat sätt att använda de timmar, som äro anslagna åt ifrågavarande ämne, var åtminstone förr att syssla med latiuska lokationsöfningar.

Om det icke göres allvar af undervisningen i svenska språket äfven i skolornas högsta afdelningar, så är det nästan bättre att allde-

les utesluta ämnet från lässchemat. Ty orimligt är att, såsom hittills skett, låta det hafva en ofördelaktig undantagsställning, en sämre ställning än något annat skolämne har, vare sig i vårt eller, så vidt jag vet, i något annat land.

Hade Första Kammaren år 1874, i öfverensstämmelse med herr Jonas Anderssons motion, låtit svenska språket rycka upp i den muntliga delen af mogenhetspröfningen, så hade vi kommit före både Tyskland och våra broderland Danmark och Norge. På läraremötet i Gefle 1878 sades, att tyska språket icke hade plats i den muntliga delen af mogenhetspröfningen vid de tyska läroverken. Jo, enligt en stadga af den 13 juni 1874 står tyska språket främst bland de ämnen, som ovilkorligen skola ingå i afgangsexamina vid gymnasierna i hela Tyska riket. På 1870-talet infördes modersmålet i mogenhetsexamen äfven i Norge och Danmark, från intetdera af dessa länder har jag hört ett enda ord om att man tänkt återtaga dessa bestämmelser. Lika litet har någon menniska föreslagit, att svenskan skulle tagas bort från de afgangsexamina här i landet, i hvilka det ingår. Jag har sjelf vid det läroverk jag tillhör, nemligen högre lärarinneseminarium, examinerat deri sedan år 1868, och jag försäkrar herrarne, att det icke fallit någon enda menniska in, att detta ämne borde uteslutas. Det examineras deri äfven vid våra folkskolelärareseminarier. Icke har någon ifrågasatt, att det skulle der tagas bort. Men i afgangsförhören vid de allmänna läroverken bör det enligt någras mening icke hafva någon plats!

Vi hörde nyss de skäl, herr Waldenström androg för sitt afslagsyrkande. Jag behöfver knappast fråga, om icke hans bevisning gjorde ett märkligt intryck äfven på de öfriga medlemmarne i denna kammar. Han räknade upp en lång rad af ämnen, och vid hvart och ett antog han som alldeles afgjordt, att det ämnet omöjligt kunde uteslutas. Alla måste vara med i mogenhetspröfningen, utom ett enda, modersmålet. För det ämnet kan omöjligen plats beredas.

Men *behöfver* då detta ämne icke en sådan plats? Jag skall, innan jag yttrar mig i den frågan, besvara hvad som af herr Waldenström anfördes såsom hufvudskäl mot bifall till motionen. Ynglingarne skulle få för mycket att göra, sade han. Nå, är det då meningen, att de skola använda sina lärotimmar i svenska till ingenting. Jag har alltid föreställt mig, att eftersom timmarne stå på lässchemat, så böra gossarne lära sig något äfven under dessa timmar. För öfrigt, om genom den af mig föreslagna anordningen ett större arbete skulle läggas på lärjungarnes skuldror, så måste bördan lindras på annat sätt, men alldeles icke derigenom att uppenbar likgiltighet visas mot hvad som allmänligen kallas "skolans viktigaste ämne". Och medel till lindrande af lärjungarnes mödor finnas i rikligt mått. Senaste komitén för utarbetande af förslag till skolstadga har anvisat den utvägen, att censorerna skulle få rätt att utesluta två eller tre af vissa särskildt nämnda ämnen ur examen. Redan på den vägen skulle svenska språket kunna uppnå en viss grad likställighet. Ett annat medel är föreslaget just af det lärarekollegium, som herr Waldenström sjelf tillhör, nemligen att låta eleven i de högsta afdelningarna få total

Angående modersmålets upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.
(Forts.)

*Angående
modersmålets
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)*

befrielse från vissa ämnen, med vilkor att de vid föregående flyttnings-examen blifvit godkända i dem. Ett tredje sätt, det bästa af alla, vore, att hela den nuvarande maturitetspröfningen borttoges och utbyttes mot en ordentlig inspektion, som omfattade hela läroverket. Men huru man än bär sig åt, bör man icke, då det frågas om vi dock ej en gång böra likställa vårt eget språk med de öfriga skolämnena, plocka fram alla möjliga och omöjliga skäl emot, men tiga med de stora fördelar, som skulle vinnas.

Närmare sedt, betyder motståndet nog ingenting annat, än att svenska språkets tillgodoseende på det sätt jag föreslagit skulle enligt motståndarnes åsigt något litet genera de öfriga ämnena.

Intressant är att iakttaga, hvarifrån motståndet egentligen kommer. Det är hufvudsakligen från latinska och grekiska språkens målsmän. Svenska språket är "grekomen en galenskap" och romarenom icke mindre. Dernäst är det, efter min iakttagelse, herrar kristendoms-lärare, som visa sig omedgörliga.

Hvad lärarne i modersmålet beträffar, kan jag upplysa om, att bland dem af dessa lärare, som gjort svenska språket till ämne för specialstudium — de borde alla hafva gjort det, men till följd af stad-ganden, som jag icke kan nu inlåta mig på, är det så stäldt, att svenska språket äfven vid prof för lektorsbefattningar betraktas som biämne — fins det mig veterligen icke en enda, som ej anser det orätt, skadligt och orimligt, att icke detta ämne har en plats i den muntliga delen af mogenhetsexamen.

Det vore mycket mer att säga i denna viktiga fråga. Men tid-punkten nu, i slutet af riksdagen, är icke gynsam för långa debatter. Jag vill dock meddela en liten serie af iakttagelser rörande behand-lingen af svenska språket såsom läroämne. Det har nemligen i denna egenskap ständigt och jemt haft envisa motståndare.

När på begäran af studerande vid de svenska universiteten Kongl. Maj:t och Riksdagen ändtligen på 1850-talet beslöto upprättandet af professorsbefattningar i de nordiska språken, således äfven svenska, så påstod en af Upsala universitets mest inflytelserika lärare, hvilken sedan blef minister, att dessa språk blefve ett alldeles "för litet ämne". Den blifvande professorn borde derjemte ha till åliggande att under-visa i någon del af historien. Om detta yrkande vunnit framgång, så hade de nordiska språken helt säkert blifvit biämne till historien. Nu är det ju dock solklart, och det visade sig äfven genast, att nordiska språk utgör ett allt för omfattande ämne för en persons krafter. 1870 väckte en enskild motionär i denna kammare motion om upp-rättande af en adjunktur i ämnet. Detta förslag mötte starkt mot-stånd, och motionen afslogs. Äfven då påstods, att ämnet är så litet. Först året derpå, till följd af en kongl. proposition, fingo, efter ett ytterst envist motstånd, de nordiska språken något, som alla andra språkämnen hade långt förut, nemligen egen adjunktur. I stället för denna befattning finnes numera i Upsala en extra ordinarie professor i svenska språket. Men instruktionerna för ifrågavarande lärareembete blefvo så skrifna, att innehafvarne icke voro förbundna att föreläsa om den moderna svenskan. År 1891 inträffade för första gången efter

1744, att en svensk universitetslärare gjorde nysvenska språket till föremål för akademiska föreläsningar.

Huru har det varit vid tillsättande af censorer i mogenhets-examen? Så vidt jag vet, har af dem alla icke mer än *en* gjort speciella vetenskapliga studier i svenska språket.

Genom att bifalla min motion skulle herrarne blott utföra en handling af den enklaste rättvisa — en rättvisa, som hade bort göras för flera decennier sedan. Herrarne göra dermed icke den minsta skada åt något annat ämne; ty det är icke, som herr Waldenström tror, att öfveranstängning förekommes på det sätt, att man minskar examensämnenas antal i afgangsexamen. Om i en skola lästes blott till exempel tre ämnen, kunde man mycket väl öfveranstänga lärjungarna ändå. Öfveranstängningen beror på, huruvida lärarne hafva stora fordringar eller icke.

Om någon motståndare till min motion, i stället för att framställa en oändlighet af resonnement, som hörts många gånger förut och äfven blifvit vederlagda, vill komma fram med *en enda* invändning, som kan anses vara af verklig betydelse, eller söka bevisa, att den föreslagna åtgärden skulle vara i något afseende skadlig, så vill jag med största nöje besvara dessa invändningar och gendrifva bevisen. Under den långa tid, jag sysselsatt mig med och intresserat mig för frågan om vårt språks ställning i mogenhetsexamen, har jag aldrig hört några bevis af det slag.

Under sådana förhållanden, herr talman, tager jag mig friheten att yrka bifall till utskottets förslag.

Herrar *Hedin* och *Falk* förenade sig med herr *Linder*.

Herr *Hedlund*: Jag ber blott att få anmärka, att det finnes ett mycket enkelt sätt att införa modersmålet i mogenhetsexamen, utan att för den skull öka lärjungarnes ansträngning, och det är skada att icke denna utväg angifvits i utskottets betänkande, nemligen att från mogenhetsexamen och den högre undervisningen utsöndra teologien, som för den moderna bildningen är alldeles värdelös. Det är nog, och mer än nog, med katekesen jemte den antagna utvecklingen samt någon kyrkohistoria.

Mig förefaller det oeffterrättligt, att mogenhetsbetyg kan gifvas, utan att någon garanti finnes för att lärjungen har någon kännedom om vårt lands storverk på det andliga området. Äfven om förslaget nu faller, tager jag för gifvet, att denna sak kommer fram, så snart vi fått läroverksreformen till stånd. — Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr *Boëthius*: Jag skulle kunna kunna inskränka mig till att instämma med motionären; men ber dock att få framhålla några synpunkter. Det var ett yttrande af herr Waldenström, som jag anser mig böra protestera emot. Han förklarade, att ändamålet med språkstudier är att lära sig att förstå och använda språket. Nej, språkundervisningen får icke ha blott detta rent formella ändamål; utan den bör äfven äsyfta att intränga i den kultur, för hvilken språket är ett uttryck. Och därför skall svenskan, modersmålet, vid läroverken

Angående modersmålet upptagande bland ämnena i den muntliga mogenhetspröfningen vid de högre allmänna läroverken.
(Forts.)

Angående
modersmålet
upptagande
bland ämnena
i den muntliga
mogenhets-
pröfningen
vid de högre
allmänna
läroverken.
(Forts.)

också läsas på det sätt, att lärjungarne intränga i den fosterländska kulturen. Fattadt så, borde detta ämne vara ett af de viktigaste, ja det centrala, åtminstone för den humanistiska undervisningen vid våra läroverk. Och detta borde kunna ske utan lexläsning. Det bör visserligen ske genom läsning af litteraturhistoria; men om denna grundas på litteraturläsning, så bör det icke betunga mycket, utan utveckla lärjungarnes mogenhet. För min del vet jag knappast något, som bättre bevisar denna, än om lärjungen kan rätt förstå och redogöra för ett läst arbete af våra främste författare. Examen kunde t. ex. tillgå på det sätt, att det blefve litteraturläsning i studentexamen och ett samtal om det lästa, som just visade mogenheten.

Herr Höjer har erkänt, att det icke är så väl bestämdt med denna undervisning, och ansett att detta berodde derpå, att betyg icke ges i ämnet, och att inga hemlexor förekomma. Deri ger jag honom rätt. Men hvad är orsaken till att undervisningen i modersmålet kommit in på denna väg? Jo just den, att ämnet icke förekommer i mogenhetsexamen.

Jag vill ej längre uppehålla kammarens tid, utan yrkar bifall till utskottets förslag. Dock vill jag säga, att när jag det gör, hoppas jag att modersmålet icke skall behandlas allt för lingvistiskt, utan förnämligast omfatta en pröfning af lärjungarnes insigter i den svenska kulturen och litteraturhistorien.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Herr talmannen gaf, enligt de gjorda yrkandena, propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå, och förklarade sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef emellertid begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller Andra Kammarens första tillfälliga utskotts hemställan i utlåtandet n:o 22, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen visade 73 ja, men 115 nej; och hade utskottets hemställan sålunda af kammaren afslagits.

Efter det herr talmannen tillkännagifvit utgången af voteringen, begärdes ordet af

Herr Hedin, som yttrade: Jag anhåller att få reservera mig mot det beslut, kammaren nu fattat och hvilket jag djupt beklagar.

Herr Månsson anförde: Äfven jag skall be att få reservera mig mot det nu fattade beslutet, under tillkännagifvande att jag gillar utskottets förslag.

Reservation mot det fattade beslutet anmäldes jemväl af herr *Fr. Berg*.

§ 8.

Föredrogs Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 23, angående väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om utarbetande af läroplan för högre folkskolan.

I detta utlåtande hemställde utskottet, att ifrågavarande, inom Andra Kammaren af herr *A. F. Liljeholm* afgifna motion, n:o 174, ej måtte föranleda till någon kammarens åtgärd.

Beträffande detta ämne anförde:

Herr Liljeholm: I motsats mot de talare, som uppträdde i den föregående frågan, skall jag fatta mig kort och endast lofva att komma igen till nästa Riksdag med en ny upplaga af mitt förslag, hvilket jag hoppas, att utskottet skall finna sig föranlåtet att då behandla litet raskare, än som nu skett.

Jag har intet yrkande att göra.

Herr Hammarlund: Motionären har lofvat att återkomma med sitt förslag. Jag vill dervid endast uttala den förhoppning, att, då han kommer med den utlofvade nya upplagan, denna må i sitt slutyrkande mera öfverensstämma med motiveringen, än hvad fallet var i år.

Såsom af betänkandet synes, har utskottet helt och hållet ställt sig på den ståndpunkt, som motionären förfäktat i motiveringen. Men just derför att utskottet i likhet med motionären önskar en fullständig omorganisation af den högre folkskolan, har det ej kunnat tillstyrka det i klämman framställda förslaget om utarbetandet af en "läroplan". Ty med en "läroplan" vinner man ingen omorganisation, ännu mindre möjliggörandet af högre folkskolors upprättande i städerna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Till handläggning företogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 51, i anledning af väckt motion om ändrade bestämmelser i fråga om den troslära, hvori barn, födda uti äktenskap mellan vissa olika trosbekännare, skola uppfostras.

Med anledning af berörda, inom Första Kammaren af herr *O. M. Björnstjerna* afgifna motion, n:o 6, hemställde utskottet i föreliggande utlåtande:

att Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvori
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skolu upp-
fostras.*

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvori
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)

låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådana ändringar af förordningen den 31 oktober 1873 angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning, att prest af hvilken trosbekännelse som helst förbjödes att, vare sig före eller efter det personer tillhörande olika trossamfund med hvarandra ingått äktenskap, af dem fordra eller mottaga skriftlig eller muntlig förbindelse att låta uppfostra barnen i viss troslära; att öfverträdelse af sådant förbud belägges med straff; att, der förbindelse af nyss omförmälda beskaffenhet afgifves, den skall vara utan all kraft och verkan, men att det deremot skall stå makar, som bekänna olika trosläror, fritt att sins emellan öfverenskomma, i hvilkendera makans troslära framfödt barn skall uppfostras; samt att endast i den händelse, att sådan öfverenskommelse icke kunnat mellan makarna träffas, de i nämnda förordnings 6 § meddelade lagbestämmelser rörande barns uppfostran i viss troslära skola vinna tillämpning.

Reservationer emot denna utskottets hemställan hade anmälts:

af herr *Lilienberg*, som ansett, att utskottet bort afstyrka bifall till motionen;

af herrar *Folke Andersson* och *Wester*; samt
af herr *Mankell*.

Sedan utskottets hemställan blifvit uppläst, anförde:

Herr *Lilienberg*: Jag har begärt ordet i anledning af hvad talaren på stockholmsbänken yttrade derom, att det icke skulle tjena något till att besluta ett sådant skrivelseförslag, som jag ifrågasatt, därför att Första Kammaren redan fattat beslut och bifallit utskottets betänkande. Men jag vill fästa talarens uppmärksamhet uppå, att det väl går an för lagutskottet att försöka en sammanjemkning. Denna sammanjemkning kunde, tänker jag, ske så, att Första Kammaren inbjöds att frånträda sitt beslut och biträda det, som fattats af Andra Kammaren.

Herr *Ekman*: Såväl motionärens som utskottets förslag går ut på en ändring af dissenterslagen af 1873. Men utaf innehållet i både motionen och utskottets förslag ser man tydligen, att förändringen är rigtad särskildt mot den katolska propaganda, som man förmenat vara gängse i vårt land. Jag hade därför önskat, att, i fall man ansett något böra göras här vid lag, man stiftat en särskild lag beträffande katolikerna och icke en lag, som äfven skulle träffa andra dissenters. Ty det är alldeles uppenbart, att detta förslag endast är rigtadt mot katolikerna. Men eu annan fråga är, buruvida ett dylikt förslag behöfver rigtas mot den katolska propagandan i vårt land. Jag tror icke, att man har anledning att säga, att denna propaganda är så särdeles stor här i landet. I hela vårt land finnas icke mer än 1,200 katoliker och i Stockholm endast något öfver 800. Icke heller har man hört att katolikerna gjort särdeles stort antal proselyter. På grund häraf tycker jag, att hela denna lagstiftning är alldeles opåskallad. För öfrigt tror jag ej, att, om man skulle antaga den föreslagna lagen, den skulle hafva den effekt med sig, som man dermed åsyftat.

Ty det är alldeles klart, att en katolsk prest kan, såvida han icke är alldeles öfvertygad derom, att barnen i alla fall komma att uppfostras i den katolska läran, helt enkelt *neka* att viga, om han så vill. Ingen svensk lag kan tvinga honom dertill, och under sådana omständigheter står man ju på samma punkt igen. Dessutom skulle en dylik bestämmelse kunna gifva anledning till en mängd löftesbrott och falsarier, som jag icke tror vara lämpligt att befordra medelst lagstiftning.

Nu har vice ordföranden i lagutskottet föreslagit en skrivelse till Kongl. Maj:t i ämnet, men ett sådant förslag torde väl för närvarande vara outförbart, äfven om vi beslöte densamma, efter som Första Kamraren redan bifallit motionen.

På dessa skäl, herr talman, skall jag be att få yrka afslag å utskottets föreliggande förslag.

Herr Waldenström: Att katolikerna missionera i vårt land är en sanning, som icke kan förnekas. Vi protestanter göra alldeles desamma i de katolska länderna. Ja, lutheranerna hafva väl flere missionärer i de katolska länderna, än katolikerna hafva i de lutherska. Fordra nu *vi* att få missionera i de katolska länderna, så böra vi äfven gifva katolikerna samma rätt hos oss. Det sätt, som motionären föreslagit för att motarbeta den katolska missionen, anser jag vara i alla afseenden mycket misslyckadt. Om man kunde *tvunga* en katolsk prest att viga, så vore förhållandet annorlunda. Men nu *kan* man icke göra det, och därför har han också rätt att uppställa hvilka vilkor som helst för sitt biträde vid äktenskapets afslutande. Om parterna komma och säga till en katolsk prest: "Vig oss", så svarar han: "Ja, om I viljen gå in på det och det vilkoret". Om de derpå svara "nej!", så säger han: "ja, då bryr jag mig icke om att viga er!" Och ingen magt i världen kan tvinga honom att göra det. Hvad skall man under sådana omständigheter kunna uträtta genom en lag enligt det förslag, som här framlagts.

Herrarne veta, att svenska kyrkan också sätter upp kyrkliga kvalifikationer såsom vilkor för att meddela sin välsignelse vid äktenskaps ingående. Hon fordrar, att kontrahenterna skola hafva gått till nattvarden inom svenska kyrkan. Komma nu personer, som icke hafva gått till nattvarden der, till en svensk luthersk prest och begära, att han skall viga dem, så säger han: "Jag kan det icke, derest I icke viljen gå till nattvarden inom kyrkan". De säga: "Vi vilja icke". Då säger han: "Då viger jag er icke heller." Så står man der. Tänk om nu en katolsk prest sade så här: "I begären, att jag skall viga er. Det skall jag göra, om I båda två gån till nattvarden i katolska kyrkan." Om de då sade: "Det vilja vi icke", och han svarade: "Då vill jag ej heller viga er." Hvad skulle man väl säga om sådant tvång?

Det finnes ett enda radikalmedel att bota de missförhållanden, som här afses, och det är att införa obligatoriskt civiläktenskap samt öfverlemna åt kontrahenterna att afgöra, om de vilja hafva den eller den särskilda kyrkans välsignelse till sitt äktenskap eller icke. Jag skall därför yrka afslag på lagutskottets hemställan.

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvori
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

Herr Bülow: Den religionsfrihet vi efter många strider vunnit innebär rätt för romerska kyrkan att här verka och existera lika väl som den lutherska. Det vore underligt, om vi, som icketycka om att presterna ropa på världsliga straff åt oss, skulle vara med om att lagstifta om straff för presterna. Det vore att gå emot det kulturarbete vi på detta område så länge sysselsatt oss med.

Det framhölls för ej länge sedan från statsrådsbänken såsom lyckligt, att Rom tre gånger eröfrat Europa. Två gånger har det eröfrat Norden. Roms örnar kommo aldrig hit med svärdet. Men Roms prester hunno hit med sin kyrka, och Rom hann hit med sina rättsbegrepp. Det är förunderligt att just från dessa herrar, som lofordat Roms segrar, kommer ett sådant motstånd emot att Rom möjligtvis skulle eröfra Norden för tredje gången. Det är aldeles emot hvad man nyss med sådan förnöjelse framhållit. För dem borde det reut af vara en *lycka*, om Rom kunde eröfra oss. Men, som sagdt, den frihet vi vunnit, skola vi ock bevara. Vi hafva nyligen med glädje och förnöjelse sett, att Italien omsider öppnat sitt land för den lutherska kyrkan. Och vi hafva icke hört, att denna kyrka der lider förföljelse. Då vore det förvånande, om vi skulle svara detta italienska folk eller dess kyrka med att här börja en förföljelse mot henne.

Herr talman, jag yrkar afslag å betänkandet.

Herr Lilienberg: Jag har anmält reservation mot utskottets betänkande.

Det är för en enskild riksdagsman mycket svårt att bilda sig en föreställning, huruvida en lagstiftning i det syfte, motionären föreslagit, är i detta grannliga ämne af behövet påkallad. Man kan heller icke af den enskilde riksdagsmannen begära, att han skall ega den öfverblick öfver förhållandena, som erfordras för ett sådant omdöme. För min del tror jag, att en sådan öfverblick endast kan antagas finnas hos regeringen, och anser därför, att, om någon lagstiftning i motionens syfte skall företagas, det bör ske efter framställning af regeringen. Det högsta, hvartill man skulle kunna komma med anledning af motionen, är efter mitt förmenande således att besluta en skrivelse till regeringen, att denna ville taga i öfvervägande, huruvida någon lagstiftningsåtgärd i motionens syfte må vara af behövet påkallad, och i sådant fall till Riksdagen framlägga förslag derom.

Det förslag till skrivelse, som lagutskottet här framlagt, anser jag emellertid för min del icke vara antagligt. För det första tror jag, att utskottet deri gått utöfver motionens innehåll. Motionären talar nemligen endast om barn, födda i äktenskap, när den ena maken tillhör svenska statskyrkan och den andra tillhör något främmande trossamfund. Lagutskottet har deremot utsträckt sin skrivelse till att afse medlemmar af skilda trossamfund i allmänhet. Vidare är det uppenbart af skrivelseförslaget innehåll, att det vore mycket lätt att kringgå de deri föreslagna bestämmelserna. Jag tycker också att det är orimligt, att, såsom utskottet tänkt sig saken, det skulle stå öppet för föräldrar, som vore af olika trossamfund, att öfverlägga om i hvilken troslära barnen skulle uppfostras. Men *om* en sådan öfverenskommelse

åstadkommits, skriftligen affattats och öfverlemnats till presterskapet, skulle den i och med detsamma vara utan all verkan. Lagutskottet har ock ansett det icke vara lämpligt att tillåta en sådan öfverenskommelse förr, än barnet blifvit framfödt, och har velat uttrycka detta i skrifvelseförslaget. Men, såsom herrarne torde finna, är detta synnerligen olyckligt uttryckt. Jag tror icke, att man kan få den mening utaf förslaget, som utskottet åsyftat. -- Likaledes har utskottet deri förbjudit att träffa sådana öfverenskommelser före äktenskapet. Det har dock allt sedan 1781 ansetts synnerligen lämpligt, att dylika öfverenskommelser träffas före äktenskapet, och härför har såsom ett mycket enkelt skäl i förordningen af samma år anförts, att de skulle förebygga slitningar och förvecklingar i äktenskapet.

Jag tror därför, att, såsom jag nyss nämnde, det högsta man nu kunde göra, vore att bedja regeringen taga i öfvervägande, huruvida en lagstiftning i det förevarande ämnet vore erforderlig. I så fall skulle man kunna besluta, att *Riksdagen måtte i skrifvelse anhålla, att Kongl. Maj:t ville taga i öfvervägande, huruvida lagbestämmelser må erfordras till förebyggande af obehörig inverkan af fränmande församlings presterskap vid aftal emellan medlem af svenska kyrkan och medlem af fränmande trossamfund, i hvilketdera samfundets lära barn af äktenskap dem emellan skall uppfostras, samt, derest sådana bestämmelser anses erforderliga, låta upprätta och för Riksdagen framlägga förslag dertill.*

Herr Hammarström: Det är en omständighet, som vi alla känna, att Sverige har gått framåt med afseende på religionsfrihetslagstiftning under de senare åren. Det är en mycket glädjande omständighet. Nu föreslår man att stifta en lag, som skulle blifva ett tillbakagående uti förevarande förhållanden eller i de ansatser, som förut gjorts att gå framåt. Det är en mycket vådlig sak att stifta lagar för kyrkliga förhållanden, i hvilka lagar man vill stadga världsliga straff för kyrkliga förbrytelser. Man har stiftat sådana lagar förut och man har kommit under fund med deras ohållbarhet och olämplighet. Jag ber få nämna, att vi för närvarande hafva en lag, som lägger i händerna på kyrkorådet den magten att förbjuda talare att uppträda med andliga föredrag, och, derest detta icke åtlydes, leder det till borgerligt straff. Riksdagen har, i likhet med kyrkomötet, utmönstrat denna lag och för sin del anhållit, att den måtte upphävas. Denna lag står dock fortfarande kvar, trots det att Riksdagen för sin del likasom äfven kyrkomötet beslutit dess upphäfvande. Hvad som gjort, att regeringen icke fäst afseende vid dessa beslut från dessa båda håll, derom är ingenting vidare bekant. Men för min del anser jag, att det är temligen oklokt att, på sätt här föreslagits, stifta en lag, hvilken, såsom lagar i allmänhet böra vara skrifna, är affattad i allmänna ordalag, men hvarmed man dock syftar att komma åt en särskild korporation. Det existerar i vårt land åtskilliga olika trosbekännare, som tillhöra den i världen befintliga reformerta kyrkan. Det torde icke förnekas, att dessa religionsbekännare i allmänhet äro laglydiga medborgare. De äro det ända till dess att lagarne komma

Angående ändrade bestämmelser i fråga om den troslära, hvarit barn, födda uti äktenskap mellan vissa olika trosbekännare, skola uppfostras.
(Forts.)

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvart
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)

i strid med deras egna samveten, och i så fall kan det blifva en konflikt mellan lagen och dem. Men det blir en annan sak än att direkt bryta lagen blott på grund af önskan att bryta den. Det är emellertid enligt mitt förmenande oklokt att gå in på det förslag, som nu ifrågasatts. Förordningen angående främmande trosbekännare af den 31 oktober 1873 medgifver kontrahenter, som vilja ingå äktenskap, att sluta aftal före äktenskapets ingående, således hafva de faktiskt denna frihet. Det är icke vare sig något förbud utfärdadt der vid lag för prest eller något som helst medgifvande i det fallet. Man torde då böra tänka på andra åtgärder till att vinna hvad man åsyftar. Men för min del anser jag det vara oklokt att stifva en lag sådan som den här föreslagna. Jag yrkar afslag.

Herr Höjer: Jag ber att få öppet tillkännagifva min mening till protokollet. Jag yrkar afslag på utskottets hemställan.

Herr Östberg: Talaren på gefleborgsbanken yttrade sin mening, att lika väl som protestanterna få missionera i katolska länder, böra ock katolikerna få fritt missionera inom de protestantiska länderna. Deri har han otvifvelaktigt rätt. Men jag kan icke se, att det föreliggande förslaget på något sätt afser att minska katolikernas frihet att missionera inom Sverige. Förslaget afser deremot att förekomma öfvergrepp uti deras missionsverksamhet, öfvergrepp som, enligt mitt förmenande, just söka att inskränka och binda samvetsfriheten. Att sådana öfvergrepp förekomma, derom finnes, enligt mitt förmenande, intet tvifvel. Och då det visat sig sådana ifrån ett särskildt kyrkosamfunds sida, så bör man, såvidt jag kan förstå, vid en lagstiftning se till att liknande öfvergrepp måtte, såvidt ske kan, förekommas, äfven om de utöfvas från andra trosbekännares sida.

En talare på stockholmsbanken yttrade, att man borde inskränka sig till att vända sig endast mot den katolska kyrkan, då man endast i det fallet hade anmärkning att göra. Han sade, att man med en sådan lagstiftning icke bör träffa andra trosbekännare. Han menade då, att den nu föreslagna lagstiftningen skulle komma att utöfva ett hinder, ett tvång på dessa trosbekännare. Jag kan icke se saken på det sättet. Jag tror snarare, att motsatsen är förhållandet. Jag tror, att en sådan lagstiftning just skulle gå ut på att skydda individens frihet gent emot tvång eller förtryck af presterskapet. Det kan ju icke, såsom man tänker sig saken, komma att finnas något hinder för föräldrar att fritt bestämma, i hvilken troslära deras barn skola uppfostras. Jag kan således icke se annat, än att det bör vara i *samvetsfrihetens* intresse, att sådana öfvergrepp, hvaröfver det klagas, måtte förekommas, så vidt ske kan.

Jag upprepar, att en lojal propaganda må utöfvas från hvilket kyrkosamfunds sida som helst. Det kan icke vara annat än rätt. Men man bör vara lika angelägen, att icke under frihetens täckmantel tillfalle gifves till tvång på religionens område. Jag kan därför icke se, att det föreligger något skäl, hvarför icke Andra Kammaren skulle

fatta samma beslut som Första Kammaren i denna fråga, och därför anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr *Petersson* i Hamra instämde med herr *Östberg*.

Herr *Gumælius*: Här föreligger det ytterst sällsynta exemplet, att vi sättas i tillfälle att yttra oss om en lagreform, som, föreslagen inom Första Kammaren, vunnit majoritet för sig i lagutskottet och derefter antagits af Första Kammaren. Jag skulle visserligen icke varit mycket tveksam, huru jag skolat rösta i denna fråga, äfven om motionen blifvit väckt inom Andra Kammaren och i första rummet förelagat här till behandling. Jag skulle äfven då hafva afstyrkt bifall till motionen, men jag tycker mig blifva säkrare i denna min uppfattning och stärkas i min afsigt, när frågan kommer från Första Kammaren. Jag skall därför hemställa om atslag.

Herr *Boëthius*: Man har här sammanställt protestantiska dissenters och katolikernas propaganda; och man har yrkat, att vi ur religionsfrihetens synpunkt icke skulle vidtaga någon sådan åtgärd som den här föreslagna. Men, mine herrar, det är och förblir en väsentlig skilnad mellan katolicism och protestantism. Enligt den katolska uppfattningen står emellan individen och Gud den katolska hierarkien med påfven i spetsen, ett presterskap, som har en absolut magt öfver själarne. Enligt den protestantiska uppfattningen åter har individen personligen frihet i religiösa ting. Öfver honom står med afseende på hans förhållande till religionen icke någon yttre auktoritet, och det är deraf, som *den* väsentliga olikheten med den katolska kyrkan uppkommer, att inom de protestantiska kyrkorna icke något *sådant* prestvälde kan uppstå. Jag vet visserligen, att protestanterna icke alltid varit denna princip trogna. Jag vet, att inom deras statskyrkor det händt, att presterna velat vara församlingarnas herrar. Och jag vet äfven, att inom de frikyrkliga samfunden många gånger lärarne och ledarne med begagnande af det lilla ordet *kyrkotukt* velat tillägna sig en magt öfver de enskildes samveten, som påminner om de katolska syftena. Men just därför, men jag tror, att det vore skadligt för *samhället*. Den ledning, sådana personer behöfva, kunna de mycket väl finna inom den protestantiska kyrkan, ty både inom statskyrkan och inom de olika sekterna saknas icke de, som villigt göra tjänst såsom andliga fäder. Men beroendet till *dess*a andliga fäder blir dock helt olika mot det, som eger rum inom den katolska kyrkan. Ty der komma menniskorna under ett väl organiseradt befäl och blifva medlemmar af en strängt disciplinerad trupp. Detta befäl kan för ett protestantiskt samhälle blifva ganska farligt, och utöfningen af den

Angående ändrade bestämmelser i fråga om den troslära, hvare barn, födda uti äktenskap mellan vissa olika trosbekännare, skola uppfostras.
(Forts.)

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

magt, det besitter, kan medföra ödesdigra konsekvenser. Det katolska presterskapet kan nemligen i mycket högre grad än någonsin ett protestantiskt presterskap efter sin vilja föra sina trogna till valurnorna. Detta är också en af orsakerna, hvarför man icke i Frankrike velat skilja kyrkan från staten för att icke lemna det katolska presterskapet fritt spelrum, utan från statens sida hafva ett band på dem, så att de icke kunna uppträda mot den liberala statsordningen.

Och, mine herrar, vi må icke låta bedraga oss af, att den katolska propagandans målsmän föra orden frihet och samvetsfrihet på läpparne. Den katolska uppfattningen är i det hänseendet fullkomligt fastslagen, och det så nyligen som 1864 genom den af påfven Pius IX utfärdade bullan "Syllabus". I denna *fördömde* han uttryckligen den satsen, att det bör stå hvarje människa fritt att antaga och bekänna den religion, som hon anser bäst. Han *fördömde* den uppfattningen, att det icke vore nyttigt, att den katolska religionen vore uteslutande statsreligion. Han *fördömde* den satsen, att en fri kult bör medgifvas åt de protestanter, som flytta in i katolska länder. Han förklarade, att påfvedömet aldrig gått öfver gräuserna af sin magt gent emot staten, och derjemte att staten icke eger att bestämma gränserna för kyrkans magt, emedan kyrkan står öfver staten. Han uttalade vidare, att katolska kyrkan har rätt att använda våldsmedel för genomförandet af sina åsigter. Således om denna katolska kyrka genom att begagna sig af den väg, som liberalismen öppnar, en gång blefve den herskande, kunna vi vara säkra på, att då infördes samvetsvång, och det med våldsmedel. Det förvånar mig därför, att dissenters i detta hänseende vilja skilja sig från statskyrkan och icke inse den solidaritet, som förefinnes mellan dem och statskyrkan på grund af den protestantiska personlighetsprincip, som finnes på båda hållen.

Jag vill påminna herrar dissenters här i kammaren om en historisk tilldragelse under Jakob II:s regering i England. Han hade såsom prins varit en af de ifrigaste förföljarne af protestantiska dissenters och hade särskildt funnit behag i en tumskruf, som upfunnits för att pina dem. Så blef han konung. Han var fanatisk katolik och började naturligtvis verka för Englands katolisering. Men härvid stod i vägen för honom Englands protestantiska statskyrka. Hvad gjorde han då? Jo, han, som hade haft sin glädje i dissenternas pinande, han anslog nu en liberal ton och utfärdade en författning, enligt hvilken religionsfrihet skulle besküras *alla* dissenters, således både katoliker och protestantiska dissenters. Han hoppades vinna de protestantiska dissenters för sig genom denna förordning, som på samma gång var ett attentat mot Englands borgerliga frihet. Det skulle icke varit underligt, om de engelske dissenters känt sig frestade af denna förordning, i synnerhet som de hade mycket att beklaga sig öfver gent emot den engelska statskyrkan. Men hvad gjorde de? Jo, de insågo, att trots alla skiljaktigheter finnes dock ett gemensamt band mellan dem och den protestantiska statskyrkan, hvilket ålade dem att söka uppehålla den protestantiska principen mot katolikerna. De läto icke fånga sig i denna snara, utan de förenade sig med de öfriga protestanterna mot konungen; och tack vare detta räddades Englands

både borgerliga och religiösa frihet, samt lades grunden till det frihetsverk, som sedan gått ut öfver Europa.

Nu, mine herrar, vill jag icke säga, att vi skulle använda tvångs-åtgärder mot den katolska propagandan. Det skulle vara öförenligt med den protestantiska principen, som är frihetens princip. Våra fäder gjorde det, och jag vill icke döma dem, ty då gälde det protestantismens vara eller icke vara. Nu är icke det förhållandet, och derfor behöfva vi icke tillgripa en sådan nödfallsutväg. Det är heller icke fråga om något sådant i det föreliggande förslaget. Det afser helt enkelt att bevara åt föräldrarne rätten att när som helst bestämma, huru deras barn skola uppfostras. Det gäller frågan, om man skall taga bort eller icke ett stadgande i den nuvarande lagen, hvaraf den katolska hierarkien kan begagna sig för att tvinga samvetena; det stadgande nemligen, att en öfvenskommelse före vigseln om barnens uppfostran skall vara bindande. Enligt den katolska uppfattningen är äktenskapet ett sakrament, hvarför vigsel är nödvändig. När nu lagen har ett sådant stadgande som det ifrågavarande, så har den derigenom påpekat för den katolske presten ett sätt, hvarigenom han kan tvinga den bigotta katolska parten till att före vigseln träffa en öfverenskommelse om barnens uppfostran. Här är således icke ens fråga om fullväxta, som äro svaga, utan det är fråga om barnen. Det gäller, om de på detta sätt skola tvingas in i katolicismens sköte.

Nu kan man visserligen säga — och det medgifver äfven jag — att den föreslagna lagen icke torde blifva så verksam. Men det skulle dock vara möjligt, att den i några fall blefve det. Det kan vara möjligt, att en katolsk kontrahent — om han icke är så bigott — skulle, i fall lagen förbjuder en sådan öfverenskommelse, deri finna ett medel att försvara sin frihet mot den katolska presten. Det skulle kunna hända att åtskilliga äktenskap, der den ena kontrahenten vore katolik, komme att ingås blott inför borgerlig myndighet, såsom ju är tillfallet mellan medlemmar af olika bekännelser. Och om ingen bindande öfverenskommelse finge ske, kunde det ju hända, att, i fall den katolske kontrahenten under äktenskapet finge en friare uppfattning, de barn, som sedan föddes, skulle kunna undgå att öfverlemnas åt katolicismen. Men äfven om det, som sagdt, är möjligt, att den föreslagna bestämmelsen icke komme att blifva så verksam, så är det dock icke en protestantisk stat värdigt att genom ett stadgande sådant som det nuvarande rent af utlemna ofödda släkten åt katolicismen, att sjelf anvisa det medel, hvaraf den katolska propagandan kan begagna sig. Då man nu vill bekämpa denna propaganda blott genom *en större frihet*, kan jag icke finna, att häruti ligger någon afvikelse från den protestantiska frihetsprincipen. På grund häraf yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Herr Erickson i Bjersby: Är detta förslag fördelaktigt, så bör väl den omständigheten, att det blifvit väckt inom Första Kammaren, icke vara något skäl för att afböja detsamma; ty man får väl antaga, att äfven i Första Kammaren förslag till lagändringar kunna väckas, om hvilka såsom välgrundade båda kamrarne kunna blifva ense. Jag

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvori
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

är väl på detta område icke mycket hemmastadd. Jag har dock inom utskottet deltagit i frågans behandling, och motionärens skäl jemte de grunder, som ytterligare anfördes i utskottet, voro för mig af den öfvertygande art. att jag fann mig föranlåten att biträda utskotts-majoritetens beslut.

Jag tror, att de kammarens ledamöter, som talat mot förslaget, hafva gjort frågan mycket större än den egentligen är. Motionen afser ju blott, att de aftal, vare sig skriftliga eller muntliga, som före eller efter äktenskaps ingående stundom göras mellan makar af olika trosbekännelse om den lära, i hvilken barnen skola uppfostras, skola upphöra att vara gällande. Det har blifvit upplyst och lemnadt obestriddt, att katolska presterskapet före ingäendet af sådana äktenskap, der en af makarne är katolik, alltid affordrar makarne en skriftlig förbindelse, att barnen skola döpas och uppfostras i den katolska läran; och detta påbnd tillämpas så strängt, att icke något undantag derifrån numera torde medgifvas. För en troende katolik gälla påfvens bud framför konungars och kejsares. Om sålunda denna lära genom *dylika medel* får fritt spridas hos oss, så låter det tänka sig, att detta äfven i politiskt hänseende kan komma att medföra betänkliga följder. Katolikerna skulle kanske en gång blifva så talrika i vårt land, att vi finge å nyo upplefva samma sorgliga religionsstrider, som vi hade för flera århundraden sedan. Nu frågar man: hvad är det för en fara i de nuvarande förhållandena? Katolicismen har, säger man, icke utbredt sig så mycket i Sverige, som påståtts. Ett faktum är dock, att katolska kyrkor byggas och skolor inrättas, der ingen religionsundervisning får meddelas åt andra än till katolska kyrkan hörande barn. När man dertill vet, med hvilken ihärdighet det katolska presterskapet söker utbreda sin lära, och hvilka uppoffringar det i det hänseendet gör, så är det klart, att den, som icke kan gilla denna läras spridning, måste söka att göra något för att hindra dess utbredande. Åtgärder i detta syfte hafva ock vidtagits af de flesta protestantiska länder, t. ex. nästan alla stater i Tyskland samt Österrike.

Väl är föreskriften i 1873 års förordning riktig, att föräldrarne skola hafva rätt att bestämma, i hvilken lära barnen i blandade äktenskap skola uppfostras, men deremot kan ifrågasättas, om den i § 6 stadgade inskränkningen i denna rätt, nemligen att aftal härom skall för att blifva gällande vara före äktenskaps ingående skriftligen upprättadt och uppvisadt för vigselförrättare, är lämplig, ty deri ligger just en uppmaning till det katolska presterskapet att före äktenskaps ingående affordra kontrahenterna en dylik förbindelse. Man vet ju ock, att de, som vilja gifta sig, äro af ena eller andra orsaken villiga att ingå på snart sagdt hvilka vilkor som helst för att erhålla vigsel. I Österrike och Tyskland äro också sådana skriftliga förbindelser förklarade helt och hållet ogiltiga. Nu kan man säga, att dylika förbindelser hos oss icke äro bindande, och det kan ju hända, att de icke heller äro det. Men man förstår väl, att, om t. ex. en katolsk maka undertecknat en sådan förbindelse, hon icke sedermera skall våga ändra åsigt, i hvilket fall hennes själasörjare icke

skulle underlåta att framhålla detta som ett i hög grad straffvärdt löftesbrott, medförande förlust af hennes själs frälsning. Om deremot skriftlig förbindelse ej afgifvits, skulle sannolikt föräldrarne i vårt protestantiska Sverige nog inse fördelarne för deras barn att uppfostras i den lära, som i vårt land allmänt bekännes och bäst tryggar deras framtid som svenska medborgare. Och här är icke fråga om införande af religionstvång, utan tvärtom om motarbetande af sådant.

Derest staten är berättigad att lagstifta om huru barn i blandade äktenskap skola uppfostras, så anser jag därför det vara staten värdigt att häfda individernas samvetsfrihet och på samma gång så mycket som möjligt bevara vårt lands religiösa sjelfständighet.

Jag skall icke mycket tala i denna sak. Jag vill dock slutligen framhålla, hurusom vår statskyrka i vår tid från många håll undergräfvets. Jag tolererar visserligen för min del olika meningar äfven i religiöst hänseende, men jag anser statskyrkan nödvändig och dess lära god. Och då detta förslag är till gagn för statskyrkan, vill jag understödja detsamma, ty säga hvad man vill, är dock statskyrkan äfven ett godt stöd för vårt sociala lugn.

Skulle emellertid utskottets förslag icke hafva utsigt att vinna majoritet i kammaren, så vill jag, för att något må göras i frågan, ansluta mig till herr Lilienbergs förslag. Men vare sig man skrifer i öfverensstämmelse med herr Lilienbergs förslag eller på sätt utskottet föreslagit, så lär väl Kongl. Maj:t icke vidtaga någon åtgärd i saken, förr än Kongl. Maj:t hört vederbörande och anställt erforderliga undersökningar. Resultatet blir sålunda säkerligen i båda fallen detsamma. Men om kamrarne stanna i olika beslut, så låter det tänka sig, att frågan skulle komma att falla, hvilket enligt min mening icke skulle lända till fosterlandets fromma.

Här sades ock, att utskottet i sitt förslag skulle hafva öfverskridit sin befogenhet, men jag tror icke att man med fog kan påstå detta, om man jemför motionärens förslag med utskottets hemställan. För närvarande yrkar jag bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herrar *Näslund* och *Anderson* i Tenhult.

Herr Ekman: I fråga om motionen har jag redan tagit mig friheten att uttala min tanke, men jag skall nu be att få säga några ord i anledning af upsalarepresentantens yttrande. Det påminde mig något om hvad jag hörde i en af Stockholms kyrkor för några år sedan, då Gustaf II Adolfs-festen firades. Predikanten utmålade då den katolska kyrkan på ett så förskräckligt sätt, att det var nästan pinsamt att stå kvar derinne och höra på det, allt under det att svenska statskyrkan framställdes i det skönaste och härligaste ljus. Sådant är icke rätt, utan man måste på ett lungt och sansadt sätt bedöma både den ena och den andra läran, och jag tror att, om svenska statskyrkan sticker handen i sin egen barm, den skall finna så många mörka saker, som den bör lära sig att lägga bort, att den icke bör måla den katolska kyrkan allt för mycket i svart.

Talaren sade, att den katolska kyrkan med sin absoluta magt

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hwari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

öfver själarne ställer sig emellan individerna och Gud. Ja, detta är nog sant på papperet, men icke förty gå individerna sin egen väg, der åtmiustone en friare religiös ande gör sig gällande.

Han yttrade vidare, att något prestvälde icke förekommer i vårt land. Detta tycker jag är litet besynnerligt sagdt, då vi veta, att man gjort försök i den vägen så mycket man kunnat, ehuru väl prestväldet, just därför att det i vårt land och i andra protestantiska länder mött ett mera kompakt motstånd, fått lof att jemka med sig litet. Man försöker dock så godt man kan, och om man fick göra efter sin vilja, så skulle vi få se ett ganska betydligt prestvälde.

Ytterligare gaf upsalatalaren en liten släng åt de frikyrkliga predikanterna och deras församlingstukt. Han menade nemligen, att dessa också utöfva ett sådant der tvång öfver samvetena, som den katolska kyrkan utöfvar. Detta bevisar dock endast, att den ärade talaren icke vet, huru det tillgår inom de frikyrkliga församlingarna. Der har predikanten icke någon rätt att utöfva någon slags kyrkotukt, utan det är en sak, som *församlingen* i sin helhet handhafver och icke tillåter någon enskild person att utöfva.

Herr Wester: Såsom af betänkandet synes, har jag reserverat mig mot utskottets utlåtande, icke därför att jag är emot sjelfva saken, utan därför att jag har åtskilliga betänkligheter mot formuleringen af utskottets hemställan.

Jag är fullt ense med de herrar, som hafva sagt, att, likasom vi protestantiska religionsbekännare tillåta missioner i katolska länder, skola vi icke heller lägga något hinder för en katolsk mission hos oss. Det är ej heller fråga om detta nu, utan endast om en viss art af denna missionsverksamhet, som går ut på att före äktenskaps ingående mellan en katolik och en annan trosbekännare genom en tvångsåtgärd förmå de blifvande makarne att göra en öfverenskommelse om att barnen skola uppfostras i den katolska läran. Att denna art af missionsverksamheten verkligen förekommer, och detta i ganska stor utsträckning, torde icke behöfva bevisas annorlunda än genom att hänvisa dertill, att de flesta länder i Europa, äfven de som hafva en öfvervägande katolsk befolkning, under de senare åren lagstiftat i syfte att hindra verkningarna af ett sådant tillvägagående. Man har förbjudit presterna att taga emot sådana öfverenskommelser, och man har förklarat dem ogiltiga, då de uppgjorts före vigseln. Här är nu fråga om att införa samma stadgande hos oss med det tillägg, att icke heller dylika öfverenskommelser, uppgjorda efter vigseln, få af katolsk prest affordras eller emottagas, och om sådant sker, förklaras öfverenskommelsen ogiltig. Detta har bestämts, på det att de katolska presterna icke skola kunna utöfva sitt dominerande inflytande i synnerhet öfver kvinnorna äfven efter vigseln, och derigenom är en möjlighet beredd för makarne att fritt och sjelfständigt besluta om sina barns uppfostran.

Nu har det sagts, att icke någon betydligare propaganda eger rum här i landet, och att i följd deraf några sådana här bestämmelser icke behöfvas. Men det finnes dock exempel på att så skett. Och

anser man att det är nyttigt för landet att förekomma denna art af missionsverksamhet, så är det bättre att stifta lagar, *innan* den spridd sig, än *sedan* den utbredd sig och blifvit af betydelse. På denna grund är jag för min del fullkomligt ense med utskottet i den delen, att det borde förbjudas de katolska presterna att taga emot sådana förbindelser, och att sådana förbindelser skulle förklaras vara utan giltighet. Men af utskottets formulering är det ovisst, huruvida icke meningen vore, och man kan till och med sluta till att meningen verkligen *är* den, att makar, som efter detta lagförslag skulle hafva rätt att öfverenskomma om deras barns religion, icke skulle ha rätt att göra detta *skriftligen*. Detta anser jag betänkligt. Det är betänkligt, därför att många gånger kan en öfverenskommelse, t. ex. vid ett oförmodadt dödsfall, icke styrkas annat än genom en skriftlig handling. Nekar man dem att göra den skriftligen, kan man taga bort betydelsen af hela öfverenskommelsen; och det är att gå för långt.

Likaså har utskottet föreslagit, att lagen skulle innehålla, att föräldrar väl få göra öfverenskommelser om barnets uppfostran, men icke förrän det är födt. Det vill med andra ord säga, att de icke skulle kunna öfverenskomma om huru deras blifvande barn skulle uppfostras, utan att detta skulle ske för hvarje gång ett barn födes. Detta tycker jag icke heller är lämpligt, ty jag kan icke se något hinder för dem att göra en generel öfverenskommelse, i synnerhet som denna ju icke är för lifvet bindande, utan kan ändras. Det kan ju hända, t. ex., att hustrun dör under förlossningen. Den gjorda öfverenskommelsen kan då icke styrkas. I den delen anser jag sålunda, att utskottet har gått för långt.

Här har föreslagits en annan skrifvelse. Den synes mig å andra sidan vara allt för lam. Ty vill man lagstifta i detta ämne, så bör man icke göra någon halfmesy, utan ställa så att lagen blir verksam, och detta kan efter mitt förmenande endast ske medelst en lagstiftning i det syfte lagutskottet tillstyrkt. Å andra sidan bör, om man vill hafva en verksam lagstiftning, Riksdagen också tydligt och klart uttala det.

Med den uppfattning jag har, vill jag icke göra något yrkande. Men om här blir fråga om att taga antingen utskottets eller herr Lilienbergs förslag, ber jag att få förklara, att jag kommer att rösta för utskottets förslag, i den öfvertygelse, att Kongl. Maj:t, om ett lagförslag blir framlagdt, skall stilisera det så, att de betänkligheter jag haft skola undanröjas.

Herr Bülow: Jag tager för gifvet, att frågan här i kammaren kommer att afgöras genom omröstning. Och för mig har denna omröstning ingen annan betydelse, än att man får se, huru långt representanterna för Sveriges allmoge hunnit i en stor kulturfråga.

Herr professorn i historia berättar alltid historier för oss, och det gjorde han äfven nu. Han gick tillbaka långt i tiden och drog fram historiska förhållanden derifrån. Men dessa ligga så långt tillbaka, att de icke ha det ringaste inflytande på vår tid. Det vore underligt, om bildningen i vårt land ännu skulle stå så lågt, att det skulle vara

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

fara för vårt folk, därför att några prester tillhörande katolska kyrkan här ha rätt att verka. Jemför man deras verksamhet med de svenska presternas och deras försök att vinna själar, tror jag icke att man bör så ytterst fiendtligt kunna uppträda mot katolikerna. Jag för min del respekterar den lutherska kyrkan lika väl som den katolska. Jag tror, att de kunna vara lika goda eller lika dåliga. Taga de lifvet af hvarandra, må de gerna göra det för mig. Men säkert är, att något ty-ranni mot någon af dessa bekännelser vill jag icke vara med om.

När representanten från Upsala och representanten för Stockholms läns vestra domsaga här uppträda för att försvara samvets- och religionsfriheten, kan det icke annat än väcka förvåning. Ty jag är öfvertygad, att, när helst vi begära en utsträckt samvetsfrihet, skola dessa herrar just vara de, som kraftigast uppträda emot ett sådant förslag.

Representanten för Halmstad och Engelholm har sett en fara i de förbindelser, som makar skulle kunna utfärda. Jag undrar hvad fara det ligger deri, då ju dessa samma makar ha rätt att byta om religion, om de så vilja, en gång i veckan. Jag tror icke att dessa förbindelser ha någon bindande kraft för de föräldrar, som icke bry sig om att respektera dem.

Representanten från Upsala gjorde oss uppmärksamma uppå, att detta förslag icke afsåg att binda samvetena på föräldrarne, utan på barnen. Det vore underligt, huru man skulle kunna lagstifta mot samvetsbetänkligheter hos späda barn! Det är väl föräldrarne, som skulle träffas deraf, och de äro väl så gamla, att de kunna sjelfva besluta.

Som sagdt, jag tror att folkbildningen är tillräckligt stark mot de faror, som man uti Första Kammaren vill se i den lilla verksamhet, som katolska kyrkan får utöfva här i landet. Jag yrkar fördenskull afslag på utskottets hemställan.

Herr Boëthius: På herr Bülows betygsättning öfver mina åsigtter skall jag icke inlåta mig. Deremot skall jag be att få svara herr Ekman.

Herr Ekman beskyldde mig för att hafva utmålat den katolska kyrkan så förskräcktligt. Jag har icke annat gjort än meddelat några af den ofelbare påfven sjelf såsom bindande proklamerade grundsatser. Herr Ekman sade vidare, att inom den katolska kyrkan och bland dess medlemmar kan finnas mycket liberalt folk. Detta är sant. Men då äro de det i *strid* med denna kyrkas principer, då deremot den, som tillhör den protestantiska religionen, förnekar sin kyrkas principer, om han icke försvarar samvets- och religionsfriheten.

Han sade vidare, att jag skulle hafva förnekat, att det finnes något prestvälde inom svenska kyrkan. Detta var alldeles en missuppfattning. Jag sade, att här icke blifvit ett *sådant* prestvälde som i den katolska kyrkan på grund af den principiella olikheten, men jag erkände, att aktningvärda försök i den rigtningen nog gjorts inom statskyrkan och, jag vidhåller det, under namn af kyrkotukt göras inom våra frikyrkor. Ty säga hvad man vill, så är det dock det frikyrkliga *presterskapet*, som leder kyrkotukten, om den ock utöfvas i församlingens

namn, och det inblandar sig härigenom i den enskildes mest privata förhållanden. En orsak för mig, hvarför jag håller på statskyrkan, är just att den befriar och värnar den enskilde från detta andliga förmynderskap, som har så stor lust att förekomma inom våra frikyrkor.

Herr Pettersson i Österhaninge: Jag vill icke upptaga tiden med att bemöta de anföranden, som blifvit hållna gent emot den svenska statskyrkan, och icke heller vill jag nedsätta den katolska kyrkan, utan låta hvar för sig vara hvad den är. Jag vill endast hålla mig till den fråga, som här är å bane, och hvilken jag icke anser hafva så stora dimensioner, som åtskilliga talare här sökt gifva den. Det är ju icke fråga om att hindra makar att öfverenskomma sins emellan att uppfostra sina barn i den katolska läran, utan meningen är ju endast att hindra ett onödigt tvång, afgifvandet af en förbindelse, som kan trycka på ömtåliga samveten, och när jag ser saken från den sidan, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Swanberg: Då lagutskottets vice ordförande för en stund sedan hade ordet, uppläste han ett förslag till skrifvelse till Kongl. Maj:t, deri han ville lägga hela frågan i regeringens hand och öfverlemna åt regeringen att, innan den framkomme med något förslag i ämnet, först undersöka, huruvida befogade skäl kunna förefinnas för framställande af ett sådant förslag, hvarom här nu är fråga. Detta förslag tilltalade mig verkligen i början, emedan jag ansåg det så pass oskyldigt, att vi litet hvar — både de som hålla på statskyrkan och de som icke hålla på den — skulle kunna finna oss belåtna med detsamma. Men såvidt jag förstod, framstälde den ärade talaren icke något yrkande om bifall till det af honom sålunda uppläste skrifvelseförslag, och vid sådant förhållande tillåter jag mig icke heller att yrka bifall till detsamma, utan inkränker jag mig till att i stället yrka bifall till lagutskottets betänkande.

De af herr Wester framhållna betänkligheterna kunna visserligen vara befogade, men jag tror dock icke, att de äro af *sådan* betydelse, att de böra föranleda afslag å betänkandet.

Hvad beträffar det af en talare å stockholmsbänken anförda skälet för afslag, att motionen blifvit väckt af en ledamot af Första Kammaren samt uti lagutskottet enhälligt tillstyrkt af alla medlemmar från nämnda kammare, så är detta icke något giltigt skäl för mig att afstyrka bifall till det föreliggande förslaget. Jag tror också, att den talare, som framförde detta skäl, icke menade så allvarsamt, utan gjorde det mera på skämt.

Herr Larsson i Mörtlösa instämde häruti.

Herr Lilienberg: När jag nyss hade ordet, framstälde jag icke något yrkande om bifall till det skrifvelseförslag, som jag tog mig friheten att uppläsa, ty jag ville först höra, huruvida jag inom denna kammar kunde få något understöd åt detsamma. Jag skall emellertid

*Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvari
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare
skola upp-
fostras.
(Forts.)*

Angående
ändrade
bestämmelser
i fråga om den
troslära, hvori
barn, födda
uti äktenskap
mellan vissa
olika tros-
bekännare,
skola upp-
fostras.
(Forts.)

nu yrka bifall till detta förslag och jag får säga, att jag af hvad som under denna diskussion anförts blifvit ytterligare styrkt i min öfvertygelse, att de, som vilja göra något i denna sak, böra omfatta detta skrivelseförslag. Jag vet icke, hvarför man skall besluta sig för en formulering sådan som lagutskottet föreslagit, och ett uttalande, som man icke kan gilla.

Jag har påpekat, att lagutskottet gått utöfver sin befogenhet, och detta mitt påstående har icke blifvit vederlagdt. De, som vilja att något skall göras, kunna ju ock vara belättna med ifrågavarande skrivelseförslag, ty då får Kongl. Maj:t fria händer. Mångfaldiga gånger har Riksdagen afåtit dylika skrivelser just i ämnen, hvori Riksdagen icke varit säker att kunna uttala sig i en viss rigtning, men ansett, att anledning vore för handen, att något gjordes i lagstiftningsväg.

Jag tror slutligen icke, att det skulle möta något hinder att sammanjemka de olika besluten, om kammaren nu skulle vilja bifalla det skrivelseförslag, som jag framställt.

Herr Westerberg: Jag skall icke upptaga kammarens tid med något långt anförande, utan endast anhålla att få yrka afslag å utskottets hemställan.

Herr Jakob Erikson förklarade sig instämma med herr Westerberg.

Herr Waldenström: Herr talman! Här har af de talare, som försvarat lagutskottets ståndpunkt, framhållits, att det icke vore fråga om något annat än att för föräldrar bibehålla rättigheten att när som helst bestämma, i hvilken lära deras barn skola uppfostras. Om det icke vore fråga om något annat, så vore ju lagutskottets förslag alldeles öfverflödigt; ty den rättigheten hafva föräldrarna redan. Om föräldrarna, sedan de varit gifta under 10 år, besluta att oberoende af alla föregående öfverenskommelser uppfostra sina barn icke i den katolska, utan i den lutherska läran, eller icke i den lutherska, utan i den katolska, så lärer ingen menniska kunna hindra dem derifrån med den lag, som vi för närvarande hafva. Men böra föräldrar hafva rättighet att när som helst bestämma, i hvilken lära barnen skola uppfostras, då böra de äfven hafva rättighet att bestämma det före äktenskapets ingående, och innan de fått något barn; ty om de icke finge ingå öfverenskommelse derom, förr än de fått barn, kunde det ju hända, att ingen öfverenskommelse kunde komma till stånd. Och i hvilken lära skulle då barnen uppfostras? Det torde återstå för lagutskottet att besvara denna fråga.

Men är det så, att kontrahenterna hafva rätt att före äktenskapets ingående bestämma, i hvilken lära deras barn skola uppfostras, så har också den katolska presten rätt att fråga dem: "Hafven I gjort någon öfverenskommelse om barnens uppfostran?" Om de då säga: "Ja, vi hafva kommit öfverens att uppfostra dem i den lutherska läran", och den katolska presten svarar: "Då viger jag eder icke,

utan det får en luthersk prest göra“, hvad vill man väl göra deråt? Ingen kan väl tänka på att straffa presten därför. Icke kan man heller säga, att han begått ett öfvergrepp. Det vore ett öfvergrepp, endast om kontrahenterna icke kunde blifva äkta makar annorledes än genom vigsel af en katolsk prest. Jag tycker, att det är orimligt, att Riksdagen skulle hemställa om en lagförändring, som i sjelfva verket icke blefve något annat än ett nonsens. Herr talman, jag skall därför be att få vidhålla mitt yrkande om afslag.

Häruti instämde herr *Eriksson* i Elgered.

Öfverläggningen var slutad. I enlighet med de yrkanden, som derunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner: 1:o) på bifall till utskottets hemställan; 2:o) på afslag derå; och 3:o) på bifall till det af herr Lilienberg under öfverläggningen framställda förslag. Herr talmannen fann den förstnämnda propositionen vara besvarad med öfvervägande ja; men som votering begärdes, blef, sedan till kontraposition antagits yrkandet på afslag, nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande voteringsproposition:

Den, som bifaller lagutskottets hemställan i utlåtandet n:o 51, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, är nämnda hemställan af kammaren afslagen.

Omröstningen utföll med 116 ja mot 82 nej; och hade alltså utskottets hemställan af kammaren bifallits.

Emot kammarens sålunda fattade beslut anmäldes reservation af herrar *Vahlin* och *Norman*.

§ 10.

Föredrogos, hvar för sig, och biföllos sammansatta banko- och lagutskottets utlåtanden:

n:o 1, med anledning af väckt motion angående upphörande af de enskilda bankernas rätt att utgifva banksedlar å 10 kronor; och

n:o 2, med anledning af väckta motioner angående vidtagande af åtgärder för invexling till pregelvärdet af skadadt silfverskiljemynt.

§ 11.

Efter föredragning vidare af Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande n:o 24, angående skrifvelse till Konungen i syfte af befrielse för svenska fartyg från erläggande af konsulatafgifter och ombildning af konsulatväsendet, deri utskottet hemställt, att en i ämnet

Angående ändrade bestämmelser i fråga om den troslära, hvar barn, födda uti äktenskap mellan vissa olika trosbekännare, skola uppfostras.
(Forts.)

af herr *O. A. Brodin* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 198, icke måtte till någon kammarens åtgärd föranleda, begärdes ordet af

herr *Brodin*, som yttrade: Herr talman! I min motion har jag föreslagit två saker, nemligen, att Riksdagen ville skriva till Kongl. Maj:t och anhålla, att Kongl. Maj:t måtte dels taga i öfvervägande, om icke de svenska fartygen kunde befrias från erläggande af den nu utgående konsulatafgiften, och dels taga i beaktande, huruvida icke en ombildning af konsulatväsendet kunde ske.

Utskottet har i allo bestyrkt och ådagalagt rigtigheten af mina påståenden, men det oaktadt har utskottet afstyrkt min motion. Beträffande konsulatafgiften vill jag ytterligare påpeka, att denna, som tillkommit utan Riksdagens hörande på administrativ väg, är fullkomligt grundlagsvidrig, och det förvånar mig, att denna pålaga fortfarande får utgå, utan att något kan göras deremot. För öfrigt är ju frågan utredd genom komiterade, och kommerskollegium har tillstyrkt denna afgifts afskaffande, så att någon vidare utredning torde väl icke behövas för att kunna afläta en sådan skrifvelse, som jag tillåtit mig föreslå.

Hvad slutligen angår organiseringen af konsulatväsendet, så är denna lika nödvändig, och alla myndigheter, som yttrat sig i saken, hafva samstämmigt uttalat sig i samma syfte. Lika villig som jag är att erkänna, att aflönade konsulter gjort rederier och andra viktiga tjänster genom sitt uppträdande, lika väl känner jag till åtskilliga fall, der oafflönade vice konsulter genom sitt uppträdande åstadkommit betydliga förluster. Det är naturligen af behovet påkalladt, att detta ändras.

Då nu utskottet är enhälligt i sitt afstyrkande utlåtande, skall jag icke göra något yrkande, i förhoppning att regeringen skall låta sig angeläget vara att snart framlägga förslag i detta syfte.

Emellertid är jag fortfarande övertygad, att antagandet af ett skrifvelseförslag i ämnet till Kongl. Maj:t hade för saken varit ganska välgörande.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 12.

Föredrogos, hvart för sig, och bifölls lagutskottets utlåtanden: n:o 52, i anledning af väckt motion om tillägg till 3 § i förordningen angående fattigvården den 9 juni 1871; och n:o 53, i anledning af väckt motion om ändrad lagstiftning rörande oäkta barns arfsrätt.

§ 13.

Efter föredragning vidare af statsutskottets utlåtande n:o 80, i anledning af väckt förslag om vidtagande af åtgärder för att förslagsanslagen må i riksstaten upptagas med belopp, motsvarande de verkliga utgifterna, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 14.

Likaledes biföllos bevillningsutskottets härefter, hvar för sig, föredragna betänkan den:

n:o 21, angående hvitbetssockertillverkningsafgiften; och

n:o 22, angående beräkning af vissa bevillningar för år 1893.

§ 15.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 72, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående sparbanker samt lag angående tillsyn å vissa så kallade folkbanker och med folkbanker jemförliga penningeinrättningar;

n:o 73, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 15 kap. 24 § strafflagen; samt

n:o 74, i anledning af väckta motioner om ändrad lagstiftning i fråga om skydd för hemdjur mot skada af hundkreatur.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 3.15 e. m.

In fidem

Hj. Nehrman.

Onsdagen den 18 maj.

Kl. 7 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Justerades protokollsutdrag angående kammarens under förmiddagen fattade beslut.

§ 2.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial:

n:o 81, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 82, med anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående statsutskottets utlåtande n:o 75 i fråga om anordnande af en förbättrad post- och personförbindelse mellan Sverige och kontinenten; och n:o 83, angående statsregleringen för år 1893;

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 4, i anledning af väckta förslag om åtgärder för spridande inom landet af svenska statens obligationer; samt

bevillningsutskottets memorial och betänkande:

n:o 23, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut rörande 120:de punkten af utskottets betänkande n:o 9 angående tullbevillningen; och

n:o 24, i anledning af väckt motion angående särskild tilläggsbevillning till betäckande af minskning i statsinkomster, föranledd af ändringar i vissa delar af tullbevillningen.

Kammaren beslöt, att dessa ärenden skulle uppföras främst på föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 7.14 e. m.

In fidem
Hj. Nehrman.